

Komunikace v rodině

Ivana Fraňková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ivana FRÁŇKOVÁ**
Osobní číslo: **H118614**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Komunikace v rodině**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009).

Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena: v teoretické části:

- na dopad nedostatečné komunikace z pohledu sociální pedagogiky;
- na stav komunikace v dnešních rodinách;

v praktické části:

- na osvětu "Škola lásky v rodině dle etiky PhDr. Jiřiny Prekopové".

Součástí práce bude kvalitativní výzkum výběrového souboru formou rozhovorů, zaměřený na ověření tohoto programu v praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Koucká, P., Prekopová, J., Šturma, J. *Výchova láskou*. Praha: Portál, 2012.

Langmeier, J., Matějček, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Avicenum, 1974.

Matějček, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2008.

Matějček, Z. *Po dobrém, nebo po zlém?* Praha: Portál, 2007.

Matějček, Z. *Škola rodičů*. Praha: Maxdorf, 2000.

Prekopová, J., Schweizerová CH. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha: Portál, 2003.

Prekopová, J. *Aby láska v rodinách proudila*. Praha: Nakladatelství Monika

Vadasová-Elšíková, 2012.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

UAXXA FRANKOVA
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 11. 11. 2010

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užití-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k větší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá komunikací v dnešních rodinách a vnímá ji jako významný faktor při utváření rodinného klimatu. Zaměřuje se na ranou komunikaci a období prvních třech let života, které považuje za rozhodující při formování osobnosti člověka. V kapitolách specifikuje členění komunikace, popisuje bariéry komunikace v rodinném prostředí, všímá si proměny tradičního pojetí rodiny do dnešní postmoderní podoby, zamýšlí se nad současnými funkcemi rodiny, věnuje pozornost nárůstu neúplných rodin, rodinám s adoptivními dětmi i ústavní péči.

Představuje projekt Škola lásky v rodině dle etiky PhDr. Jiřiny Prekopové, jehož smyslem je zkvalitňování komunikace v rodině a znovuoživení duchovních hodnot v dnešní materiálně orientované době. Prostřednictvím rozhovorů s účastníky tohoto kurzu je podle Zakotvené teorie zodpovězena výzkumná otázka týkající se ovlivnění rodinného klimatu zavedením principů kurzu do praxe.

Klíčová slova

Rodinné klima, raná komunikace, formování osobnosti člověka, postmoderní rodina, Škola lásky v rodině dle etiky PhDr. Jiřiny Prekopové, Zakotvená teorie

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with communication in contemporary families and perceives it as an important factor in creating a family climate. It focuses on early communication and the period of first three years in a child's life, which is considered a main determinant of personality development. In individual chapters the thesis specifies different types of communication, describes communication barriers in the family environment, and explores changes in the concept of family from the traditional to the postmodern one. Furthermore, it considers contemporary functions of family, and draws attention to the rise in number of incomplete families as well as to families with adopted children and the topic of institutional care.

The thesis introduces the project „The School of Love in Family“ based on PhDr. Jiřina Prekopová's ethics, the aim of which is improvement of family communication and revival of spiritual values in the current materialistically oriented era. By means of interviews

with the course participants and following the Anchored theory, the thesis attempts to answer the research question concerning the influence on a family climate resulting from implementation of the course principles into practice.

Keywords

Family climate, early communication, personality development, postmodern family, School of Love in Family based on PhDr. Jiřina Prekopová's ethics, Anchored theory

Děkuji doc. PaedDr. Slavomíru Lacovi, PhD. za pomoc, kterou mně poskytl při zpracování bakalářské práce. Děkuji také účastníkům kurzu Škola lásky v rodině dle etiky PhDr. Jiřiny Prekopové za poskytnutí rozhovorů. Moje poděkování patří i manželovi za podporu v průběhu celého mého studia.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Komunikace v rodině vypracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a elektronická verze nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 KOMUNIKACE	12
1.1 DRUHY KOMUNIKACE	12
1.2 NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE	14
1.3 VERBÁLNÍ KOMUNIKACE	17
1.4 BARIÉRY KOMUNIKACE V RODINNÉM PROSTŘEDÍ.....	19
2 HISTORIE RODINY	21
2.1 FUNKCE RODINY	22
2.2 ÚPLNÁ RODINA	23
2.3 NEÚPLNÁ RODINA.....	24
2.4 ADOPTIVNÍ RODINA A ÚSTAVNÍ PÉČE	25
3 KOMUNIKACE PODLE ŠKOLY LÁSKY V RODINĚ	27
3.1 OSOBNOST A DÍLO JIŘINY PREKOPOVÉ	27
3.2 PODSTATA ŠKOLY LÁSKY V RODINĚ	29
3.3 ŠKOLA LÁSKY V RODINĚ JAKO ŽIVOTNÍ STYL.....	31
3.4 ŠKOLA LÁSKY V RODINĚ JAKO PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 VÝZKUM – PRAKTICKÁ ČÁST	37
4.1 CÍL A METODA VÝZKUMU	37
4.2 VÝZKUMNÁ OTÁZKA A KONCEPTUALIZACE.....	38
4.3 VÝBĚROVÝ VZOREK.....	39
4.4 ZPRACOVÁNÍ VÝZKUMU	40
4.5 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ	63
ZÁVĚR A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	65
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
SEZNAM OBRÁZKŮ	69
SEZNAM PŘÍLOH	70

ÚVOD

Pro dnešní postmoderní dobu je charakteristické hektické životní tempo, silný důraz na individualitu, úspěch a materiální hodnoty. Mezilidská komunikace je výrazně ovlivněna novými informačními technologiemi. Osobní interakce jsou stále více nahrazovány telefonováním, chaty a propojením přes sociální sítě. Nejčastější dětskou hrou je hra počítačová, plná násilí. Člověk uniká do virtuálního světa s touhou být silný a přežít.

Odborníci hovoří o krizi rodiny. Narůstá počet mladých singles a klesá porodnost. Vytrácí se tradiční model rodiny – otec, matka, děti a přibývá neúplných rodin. Česká republika patří k zemím s nejvyšším počtem rozvodů. Světová krize nezasahuje pouze ekonomiku, ale i samou podstatu lidství. Vyvstává naléhavá potřeba povznést duchovní hodnoty, začít více komunikovat tvář v tvář, pečovat o lidské vztahy a obnovovat lásku jako nejvyšší lidskou hodnotu. Výchova každého jedince má svůj počátek v rodině.

Mnoho soudobých odborníků se zamýšlí nad krizí rodiny a řeší dílčí problémy s ní související. Projekt Škola lásky v rodině dle etiky PhDr. Jiřiny Prekopové nás oslovil především proto, že nabízí jasný a komplexní návod, jak zlepšit komunikaci a následně i vztahy v rodině. Nejvíce si autorku projekt získal ověřením koncepce ve vlastní rodině s velmi pozitivním výsledkem. Na základě těchto osobních zkušeností autorka provozuje přednáškovou činnost jako certifikovaná lektorka a přímá žákyně Jiřiny Prekopové.

Bakalářská práce je zaměřena na kvalitu komunikace v dnešních rodinách. Z pohledu sociální pedagogiky je komunikace vnímána jako významný faktor při utváření rodinného klimatu, které výrazně ovlivňuje formování osobnosti jednotlivých členů rodiny. Téma autorka zvolila na základě své sedmileté praxe pedagoga volného času se zaměřením na aktivity rodičů s malými dětmi a laktanční poradkyně. Téma je autorce blízké i jako manželce a matce dvou dospívajících synů.

Hlavním cílem bakalářské práce je prověřit, jak ovlivní rodinné klima zavedení principů Školy lásky v rodině do praxe.

První kapitola vysvětluje význam komunikace v dnešní době a blíže se věnuje rodinnému prostředí. Zabývá se členěním komunikace, hlouběji se věnuje rané komunikaci a nahlíží do prvních třech let lidského života. Zaměřuje se přitom na důležitost komunikace pro rozvoj osobnosti jedince. Zamýšlí se i nad bariérami v rodinné komunikaci a nad jejich důsledky.

Druhá kapitola vnímá odklon současných rodin od tradičního pojetí v historii a mapuje stav komunikace v dnešních rodinách. Všímá si i rodin neúplných, jejichž počet se neustále zvyšuje. Pozornost věnuje i rodinám s adoptivními dětmi a ústavní péči.

Třetí kapitola představuje osobnost a dílo Jiřiny Prekopové. Seznamuje s projektem Škola lásky v rodině. Nabízí životní styl založený na bezpodmínečné lásce mezi všemi členy rodiny, pravidla komunikace a řešení konfliktů emoční konfrontací.

Čtvrtá kapitola se věnuje výzkumu provedenému podle Zakotvené teorie Strausse a Corbinové. Výzkum směřuje k zodpovězení výzkumné otázky Jak ovlivní rodinné klima zavedení principů Školy lásky v rodině do praxe? Odpovědi poskytlo pět účastníků přednášek Školy lásky v rodině.

V teoretické i praktické části je využita odborná literatura. Autorka dále použila i vlastní poznatky z praxe – ty jsou v textu vyznačeny kurzívou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KOMUNIKACE

V první kapitole se budeme zabývat komunikací. Zmíníme, jak se člení, a zaměříme se na specifika komunikace v rodině s dítětem do tří let. V závěru kapitoly nastíníme bariéry v komunikaci v rodinném prostředí a důsledky jejich dopadu na vývoj lidské osobnosti z pohledu sociální pedagogiky.

Doba, v níž žijeme, se vyznačuje obrovským množstvím informací. Vymětal hovoří dokonce o informační explozi, spojené s rychlým rozvojem komunikačních a informačních technologií.¹ V této souvislosti vyvstává naléhavá potřeba rozvíjet komunikační dovednosti ve všech oblastech lidského života, protože žít mezi lidmi znamená neustále komunikovat. Slovo komunikace pochází z latinského slova *communicare*, což znamená dorozumívat se, s někým se radit. Slovo dialog pochází z řečtiny a má význam setkání dvou duší.

První vzorce chování otiskuje dítě do své osobnosti v rodině. Rodinné prostředí je prvním místem, kde se učí vnímat okolní svět a zkouší komunikovat. Když přichází dítě na svět, matka s ním komunikuje intuitivně, láskyplně a empaticky, řečí srdce. A dítě, jak roste, učí se interakcím s ostatními lidmi. První tři roky života považují psychologové za rozhodující období pro utváření osobnosti. Péče o dobrou rodinnou komunikaci je proto nesmírně důležitá. Komunikovat v dnešní rodině znamená dokázat si vzájemně najít čas jeden pro druhého. Myslíme si, že smyslem komunikace v rodině by mělo být především budování a zkvalitňování vztahů – mezi rodiči, mezi rodiči a dětmi, a mezi dětmi navzájem. Proto je smysluplné citlivě vnímat vlastní emoce, dokázat je vyjádřit a být si vědom své jedinečnosti. Je zapotřebí rozvíjet vcítění se do jiných lidí a vážit slova. Pro dnešní dobu je také nezbytné být tolerantní k rozdílným názorům a kultivovat své projevy. Umění dobře komunikovat se sebou samým i s druhými lidmi je náročný celoživotní úkol.

1.1 Druhy komunikace

Komunikaci lze členit z mnoha hledisek. Nejčastěji se komunikace člení na verbální (slovní) a neverbální (mimoslovní). Laca a Pasternaková dále rozdělují komunikaci

¹⁾ Vymětal, J. Průvodce úspěšnou komunikací. Praha: Grada, 2008, s. 17.

na přímou a nepřímou. Za přímou komunikaci považujeme komunikaci z očí do očí. Nepřímá komunikace je taková, při níž se účastníci vzájemně domlouvají například telefonicky, přes sociální sítě nebo e-mailem. Při poskytnutí zpětné vazby hovoříme o oboustranné komunikaci, v opačném případě o komunikaci jednostranné. Podle počtu účastníků lze komunikaci dále členit na dyadickou, tj. ve dvojici nebo skupinovou.² Komunikaci můžeme podle Vymětala dále dělit podle funkce, předpokládaného cíle a účinku.³ Pro rodinné prostředí jsme zvolili členění komunikace z hlediska použití komunikačních prostředků na verbální a neverbální.

Ideální je, pokud je verbální i neverbální projev v souladu s činy. Vystupujeme pak přirozeně a autenticky. V opačném případě Špaňhelová hovoří o nebezpečí dvojí vazby. Myslí tím nesoulad mezi neverbální a verbální komunikací. Pokud v sobě cítíme negativní emoce, ale přitom se navenek usmíváme a mluvíme o tom, jak je vlastně všechno v pořádku, nechováme se pravdivě.⁴

Klíčovými vztahy v rodině jsou vztahy mezi rodiči, mezi rodiči a dětmi, a mezi dětmi navzájem. V této souvislosti považujeme za důležité zabývat se také odlišnostmi ve verbální i neverbální komunikaci žen a mužů, pramenící z jejich odlišné fyziologie. Řeší-li ženy a muži stejný problém, používají přitom různé části mozku. Ženy díky estrogenům zapojují a propojují obě mozkové hemisféry, což jim umožňuje provádět několik aktivit současně. Ženy jsou schopné zároveň mluvit i poslouchat, jsou sociálně citlivější i vnímavější než muži. Když žena hovoří o problému, očekává, že ji muž vyslechne a projeví o téma zájem. Oproti tomu mozek mužů je soustředěn na jeden úkol. Mluví-li o problému muž, hledá řešení. Ve verbální komunikaci žena používá daleko více slov než muž. V neverbální komunikaci žena oproti muži hojně používá mimiku a pracuje s emocemi.⁵ Pro vzájemné partnerské soužití a efektivní komunikaci v rodině je užitečné tyto odlišnosti ženy a muže vnímat a počítat s nimi. Neustále se zvyšující počet rozvádějících se rodin vypovídá o tom, že partnerskou komunikaci příliš nezvládají.

²⁾ Laca, S., Pasternaková, L. Komunikácia vo svete edukácie. Brno: IMS, 2012, s. 112.

³⁾ Vymětal, J. Průvodce úspěšnou komunikací. Praha: Grada, 2008, s. 24.

⁴⁾ Špaňhelová, I. Komunikace mezi rodičem a dítětem. Praha: Grada, 2009, s. 17.

⁵⁾ Vymětal, J. Průvodce úspěšnou komunikací. Praha: Grada, 2008, s. 39.

Při komunikaci s dítětem je důležitým faktorem vývojové období, ve kterém se dítě právě nachází. Každý stupeň vývoje v lidském životě má charakteristická specifika, která bychom měli znát, dokázat je vnímat a respektovat.

Rodinné prostředí by mělo být bezpečným a intimním prostředím k tréninku dobré komunikace. Místem, kde bychom se měli vzájemně učit vnímat své emoce a dokázat je vyjádřit.

1.2 Neverbální komunikace

Neverbální komunikace představuje komunikaci mimoslovní. Jedná se především o řeč těla, která se dále podle Vymětala dělí na gestiku (sleduje pohyby hlavy, paží, prstů a nohou), mimiku (vnímá pohyby svalů v obličeji), haptiku (zabývá se doteky), proxemiku (pozoruje význam vzdáleností), posturologii (dívá se na postoj celého těla), kineziku (studuje pohyby celého těla) a viziku (všimá si očního kontaktu, pohybů očí, obočí, víček a jejich svalů).⁶ Laca a Pasternaková dále zmiňují paralingvistiku. Ta zahrnuje hlasitost a výšku hlasu, zbarvení hlasu, rychlost řeči, mlčení, opakující se slova používaná jako výplň a zvukovou stránku řeči.⁷ Za velmi důležitou složku člověka považují Laca a Pasternaková i úpravu zevnějšku a celkový dojem člověka (oděv, účes, vůně, přitažlivost).⁸

Mimoslovní komunikace podle Nelešovské slouží především k vyjádření emocí a navázání vzájemného vztahu. Lidská tvář a především řeč očí má nesmírný komunikační potenciál.⁹

V naší práci se hlouběji zaměříme na ranou komunikaci s dítětem do tří let, neboť toto období je rozhodující při utváření osobnosti člověka.

Člověk začíná komunikovat s okolním světem nejprve neverbálním způsobem, a to již v prenatálním období. Stále více odborníků hovoří o obrovském vlivu raných zkušeností na celý další lidský život.

⁶) Vymětal, J. Průvodce úspěšnou komunikací. Praha: Grada, 2008, s. 56.

⁷) Laca, S., Pasternaková, L. Komunikácia vo svete edukácie. Brno: IMS, 2012, s. 152.

⁸) Laca, S., Pasternaková, L. Komunikácia vo svete edukácie. Brno: IMS, 2012, s. 154.

⁹) Nelešovská, A. Pedagogická komunikace v teorii a praxi. Praha: Grada, 2005, s. 47.

Verny s Kellym považují nenarozené dítě za lidskou bytost, která již od šestého měsíce svého života v děloze vnímá emoce své matky. Jsou-li matčiny pocity a myšlení převážně pozitivně laděny, prožívá-li těhotenství v pohodě a radosti, významně tím přispívá ke zdravému duševnímu vývoji dítěte. Pro formování jeho osobnosti je nesmírně důležité cítit, že je chtěné, radostně očekávané a milované.¹⁰

Podle Jakubíkové probíhá prenatální komunikace ve třech úrovních – fyziologické, smyslové a emocionální. Na fyziologické úrovni je hlavním kanálem placenta. Např. pokud se matka ocitne ve stresové situaci, dítě na ni reaguje úlekem a zrychlením dechu. Plod dále vnímá smyslově – odpovídá kopáním, grimasou nebo změnou své polohy. Nesmírně důležitý pro vývoj plodu je dialog emocionální. Nejsilnější a nejúčinnější stimulací pro dítě je stimulace pozorností a láskou. Dítě, se kterým je matka v láskyplné interakci, se cítí přijímané a milované. Intenzivně vnímá, že se matka těší na jeho příchod. Takové děti vykazují zvýšené kognitivní, motorické i smyslové schopnosti. Výborným komunikačním prostředkem je i zpěv matky, neboť vnímání hudby poskytuje dítěti pocit bezpečí a jistoty.¹¹

Na prenatální komunikaci navazuje komunikace postnatální. Samotný porod je pro dítě velmi silným zážitkem, který se hluboce otiskuje do osobnosti dítěte. V sedmdesátých letech 20. století Frederick Leboyer vnesl do porodnictví nové revoluční myšlenky. Vnímал tehdejší porodnickou praxi jako nešetrnou vůči rodičce a především vůči rodícímu se dítěti. V porodu viděl obrovský šok pro dítě, projevovaný křikem a výrazy stresu a utrpení. Jako porodník se rozhodl zmírnit tyto projevy empatickým přístupem k rodící ženě, přítmím, tichem, trpělivostí a především poporodním spočinutím dítěte v matčině náruči. Usiloval o to, aby první setkání novorozence s okolním světem bylo spojeno s pocity bezpečí, lásky a sycení z matčina prsu.¹²

Raná komunikace matky a dítěte úzce souvisí s utvářením a prohlubováním vzájemné citové vazby. Toto emoční pouto bývá často zmiňováno pod pojmem bonding, které je v odborné literatuře překládáno různými výrazy. Podle Mrowetz a kol.¹³ znamená lepení,

¹⁰⁾ Verny, T., Kelly, J. The secret life of the unborn child. Glasgow: Collins, 1981, s. 2.

¹¹⁾ Prenatální psychologie v kontextu medicíny 21. století, Jakubíková – Prenatální komunikace, MU Brno, dne 8. 6. 2013.

¹²⁾ Prenatální psychologie v kontextu medicíny 21. století, Kohoutek – Současná situace prenatální psychologie, MU Brno, dne 8. 6. 2013.

¹³⁾ Mrowetz, M., Chrastilová, G., Antalová, I. Bonding – porodní radost. Praha: DharmaGaia, 2011, s. 18.

připoutání, sepětí nebo opatrovatelskou připravenost. Teusen a Goze-Hanel hovoří o vytváření vztahu.¹⁴ Kohoutek nazývá bonding bazálním bezpečným přilnutím nebo psychosomatickým přimknutím a považuje ho za velmi významný pro celý ontogenetický vývoj člověka.¹⁵

Pojem bonding byl zaveden americkými pediatry Marshalllem H. Klausem a Johnem H. Kennellem v sedmdesátých letech 20. století. Sears popisuje jejich výzkum, při kterém provedli rozdělení vybraných matek do dvou skupin. Matkám z první skupiny bylo umožněno zůstat po porodu se svým dítětem. Matkám z druhé skupiny byly jejich děti naopak odebrány. Uvedení vědci zjistili, že mezi matkami a dětmi z první skupiny se vyvinulo těsnější pouto. Z toho zjištění vyvodili, že u lidí, podobně jako u zvířat, existuje biologicky naprogramované senzitivní období, trvající zhruba do dvanácti hodin po porodu.¹⁶

V ideálním případě je kontakt matky s narozeným dítětem navázáním na láskyplný vztah z období těhotenství – na prenatální bonding. Podle Mrowetz¹⁷ si matka v průběhu devíti měsíců vytváří imaginární obraz svého dítěte. Pokud je jí po porodu umožněno zůstat nerušeně s dítětem o samotě, má možnost nasytit se pohledem na své dítě tohoto obrazu. První společné setkání je tak naplněno pozorností, něhou a láskou. Mrowetz vnímá bonding jako vzácný dar i díky podpoře rozvoje zrcadlících neuronů u matky i dítěte. Kohoutek¹⁸ hovoří o těchto mirror neurons jako o zrcadlících speciálních nervových buňkách mozku. Ty jsou základem empatie, intuice a sociálních vazeb.

Důležitost ponechání matky po porodu se svým dítětem pro vznik vzájemné citové vazby a snadnější kojení zdůrazňovali již v roce 1986 Matějček a Langmeier.¹⁹ V současnosti poukazuje na význam bezprostředního kontaktu matky s dítětem po porodu, tzv. rooming in, i mnoho odborných organizací – např. Americká pediatriká akademie (American

¹⁴⁾ Teusen, G., Goze-Hanel, I. Prenatální komunikace. Praha: Portál, 2003, s. 77.

¹⁵⁾ Kohoutek, R. Současná prenatální psychologie [online]. © 2013 [cit. 2013-09-30]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/1306/perinatalni-psychologie>.

¹⁶⁾ Sears, W. *Bonding with Your Newborn: Bonding – What it Means. Attachment parenting International*. [online]. © 2013 [cit. 2013-09-30]. Dostupné z: <http://www.attachmentparenting.org/support/articles/artbonding.php>.

¹⁷⁾ Mrowetz, M. Bonding neboli děti chtějí být připoutány k matkám!. *Sestra*. 11/2009. [cit. 2013-09-30] Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/sestra/bonding-neboli-deti-chteji-byt-pripoutany-k-matkam-448169>.

¹⁸⁾ Kohoutek, R. Současná prenatální psychologie [online]. © 2013 [cit. 2013-09-30]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/1306/perinatalni-psychologie>.

¹⁹⁾ Matějček, Z., Langmeier, J. *Počátky našeho duševního života*. Praha: Panorama, 1986, s. 173.

Academy of Pediatrics), Mezinárodní sdružení laktačních poradců (International Lactation Consultant Association) i Světová zdravotnická organizace (World Health Organization).²⁰

Na základě pětiletých zkušeností z praxe laktační poradkyně bohužel musíme konstatovat, že mnoho porodnic nedodrží zásadu umožnit matkám začít kojit v prvních dvou hodinách po porodu ani zahájit bonding. Bohužel se tak děje i v porodnicích s titulem Baby-Friendly Hospital (Nemocnice přátelsky nakloněná dítěti), přestože požadavkem k udělení tohoto celosvětového statutu pod záštitou OSN a WHO je mj. i splnění těchto zásad. V praxi laktačního poradenství se tento deficit projevuje jako nejistota matky, nezvládnutá technika kojení a následné problémy s tím spojené.

Východisko z této situace vidíme v motivaci a informovanosti matek již v rámci předporodní přípravy, aby dokázaly asertivně zdůvodnit sobě i svému okolí obrovský přínos bondingu a trvaly na jeho praktikování.

Z výše uvedeného vyplývá, že kvalita raného vztahu dítěte s matkou silně determinuje nejen komunikační dovednosti dítěte, ale i jeho celkový přístup k životu. Jsou-li první okamžiky života dítěte naplněny láskou, empatickou komunikací a citlivým uspokojováním jeho potřeb, učí se vnímat okolní svět jako bezpečné a přátelské prostředí. Tato zkušenost se pozitivně promítá do rozvoje jeho osobnosti, což je z pohledu sociální pedagogiky velmi podstatné.

1.3 Verbální komunikace

Komunikace je nezbytnou složkou v zapojování člověka do společnosti v procesu socializace. Významnou roli hraje především komunikace verbální neboli slovní. Řeč je základní formou dorozumívání mezi lidmi. Slovo má obrovskou sílu. Dokáže povzbudit, povznést, pomoci, umí ale i zranit, ublížit a zneprátnit. Mnohdy mluvíme přespříliš a bylo by lépe mlčet nebo naslouchat druhému. Kašparů povyšuje naslouchání na otvírání srdce druhému člověku.²¹

K verbálnímu projevu nepatří pouze obsah sdělení, ale i hlasitost a rychlost projevu, emoční zabarvení hlasu a vytvořená atmosféra. Podle Nelešovské je při slovní komunikaci

²⁰⁾ Mrowetz, M., Chrastilová, G., Antalová, I. Bonding – porodní radost. Praha: DharmaGaia, 2011, s. 260.

²¹⁾ Kašparů, M. Naslouchat je víc než poslouchat. Brno: Cesta, 2013, s. 10.

důležitý také přízvuk, rytmus, dynamika a intonace řeči, které významně přispívají k upoutání pozornosti a oživení celého projevu.²² Ohledně mezilidské komunikace Špaňhelová zdůrazňuje, že pozitivní sdělení by mělo převažovat nad negativním v poměru 3:1, nebo dokonce 5:1. Může jít o kompliment, pochvalu, uznání nebo ocenění. Důležitá není ani tak forma, jako spíše upřímnost a přirozenost.²³ Často si postupem času již nepamatujeme, co nám kdo říkal, ale zcela jistě víme, jak jsme se v dané situaci cítili. Podobně i v rodině děti nesmírně citlivě vnímají chování rodičů a klima, které se tak utváří.

Při komunikaci s dítětem je také bezpodmínečně nutné přizpůsobit celkový projev věku dítěte. Navážeme-li na předchozí kapitolu o prenatální a postnatální komunikaci, dostáváme se do období kojeneckého.

Rozvíjející se komunikaci rodiče s kojencem se věnovali čeští vývojoví psychologové manželé Papouškovi. Pomocí videozáznamu vyvinuli mikroanalýzu interakce rodič – dítě. Jsou považováni za autory teorie intuitivního rodičovství, které definovali jako nevědomé přizpůsobování rodičovského chování potřebám dítěte. Mluví-li matky různých etnik k malému dítěti, instinktivně se přibližují k tváři dítěte, prodlužují oční kontakt a mluví pomaleji vyšším hlasem. Používají také chudší slovní repertoár a dětské žvatlání.²⁴

Matějček upozorňuje na etologickou zákonitost, kdy mají být nejprve připraveny příznivé podmínky, aby následně mohl být splněn vývojový úkol vyššího stupně. V oblasti verbálního projevu to znamená dostatek řečových podnětů pro dítě v době, kdy ještě nedokáže slovně komunikovat. Přesto v mozku přibývá nervových spojení a výsledek se projeví až později v období dětského žvatlání. V opačném případě by mohlo být dítě ohroženo opožděným vývojem řeči.²⁵

Období 9. až 10. měsíce života Matějček nazývá dobou domácích hříček. Rodiče stále dokola opakují „berany duc, paci pacičky, jak jsi veliký“ a další zdánlivě nesmyslné aktivity. Jakmile se však dítěti podaří napodobit chování dospělých, vzniká zárodek

²²⁾ Nelešovská, A. Pedagogická komunikace v teorii a praxi. Praha: Grada, 2005, s. 45.

²³⁾ Špaňhelová, I. Komunikace mezi rodičem a dítětem. Praha: Grada, 2009, s. 51.

²⁴⁾ Kohoutek, R. Současná prenatální psychologie [online]. © 2013 [cit. 2013-09-30]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/1306/perinatalni-psychologie>.

²⁵⁾ Matějček, Z. Prvních šest let ve vývoji a výchově dítěte. Praha: Grada, 2005, s. 19.

radostného učení.²⁶ S prvními slovy a postupně se rozšiřující slovní zásobou dítě začíná skutečně pronikat do společenského prostředí.

Průcha se zamýšlí nad tím, jak si dítě ve věku od dvou do pěti let zvládne osvojit několik tisíc slov a naučí se složitým větným konstrukcím. Dítě je také schopno komunikovat současně dvěma či dokonce třemi jazyky. Pozoruhodné je, že osvojování jakéhokoliv světového jazyka probíhá u dětí přibližně ve stejném věku.²⁷

Shrňme-li toto krátké zamyšlení nad významem verbální komunikace, dojdeme k závěru, že v rozvoji komunikace dítěte hrají významnou roli rodiče. Na nich záleží, jak dokáží dítě stimulovat a jakou péči a pozornost mu poskytnou. V rodinném prostředí vnímáme komunikaci jako významný nástroj při utváření a prohlubování vzájemných vztahů. Člověk komunikuje neustále, po celý život. Měl by se proto učit vážit slova a hovořit s rozmyslem. Považujeme za nezbytné každodenně trénovat umění dobré komunikace.

1.4 Bariéry komunikace v rodinném prostředí

Bariérami rodinné komunikace míníme překážky, které komunikaci komplikují. Vymětalovo pojetí komunikačních bariér se částečně překrývá s komunikačními šumy. Ty autor rozděluje podle následujících typů na fyzické (reálné rušivé hluky), fyziologické (vady výslovnosti, zraku, sluchu...), sémantické (používání slangů, odlišného jazyka) a psychologické (klamně úsudky, extrémní emoce).²⁸

Zaměříme-li se na rodinné interakce, pak za bariéry v komunikaci můžeme považovat vše, co dobré komunikaci brání. V prenatalním a postnatalním období je to především nedostatečný bonding, nenavázání citového vztahu s primárním pečovatelem, obvykle s matkou, a nespolehlivé uspokojování potřeb dítěte. Vzniklý deficit buduje v dítěti úzkost, životní nejistotu a v krajním případě může vyústit v citovou deprivaci. Tento pojem zavedl přední český psycholog Matějček pro dlouhodobé strádání v oblasti základních duševních potřeb. Citová deprivace způsobuje rozumovou, emoční a pohybovou zaostalost a může vést až k poruchám osobnosti v dospělosti.

²⁶⁾ Matějček, Z. Prvních šest let ve vývoji a výchově dítěte. Praha: Grada, 2005, s. 30.

²⁷⁾ Průcha, J. Dětská řeč a komunikace. Praha: Grada, 2011, s. 7.

²⁸⁾ Vymětal, J. Průvodce úspěšnou komunikací. Praha: Grada, 2008, s. 37.

Dítě do tří let je silně vázáno na rodinu a psychologové považují toto období za bazální pro rozvoj osobnosti člověka. Významným faktorem, determinujícím způsob verbální komunikace v rodině, je převažující výchovný styl. Dominují-li rodiče příliš, může podle Krause a kol. výchovný styl sklouznout až do autoritativní výchovy. Je-li po dítěti požadována absolutní poslušnost a podřízenost, očekávají-li od něj rodiče především naplnění vlastních přání a představ a je-li často trestáno, vyrůstá v atmosféře strachu. Opačným extrémem může být protekcionistická výchova, kdy rodiče dítě rozmazlují a již předem mu odstraňují všechny překážky z cesty. Tento styl postupně vede k úzkosti dítěte a vytváří v něm pocit méněcennosti.²⁹ Kraus a kol. také zmiňují nedostatečné styly výchovy. Patří k nim neuspokojování emocionálních potřeb dítěte, přes nedostatek času na výchovu z důvodu jiných životních priorit až po laxní přístup rodičů v důsledku různých deviací. Krajním případem je traumatizující rodinné prostředí plné hrubosti a násilí.³⁰

Dítě je v tomto období silně citově poutáno k rodině, nesmírně citlivě vnímá atmosféru rodinného prostředí a otiskuje do své rozvíjející se osobnosti vzorce chování v rodině. Z uvedeného vyplývá, že domov by měl být pro dítě bezpečnou a příjemnou oázou, ve které se cítí dobře.

Situace v dnešní době je taková, že mnoho matek si z nejrůznějších důvodů nemůže nebo nechce dovolit zůstat doma se svým dítětem až do tří let jeho věku. Takto malé děti jsou umisťovány do mikroškol, soukromých jeslí a nejrůznějších zařízení na hlídání dětí. Matky k tomuto řešení vedou především finanční obtíže, statut samoživitelky nebo upřednostnění profesní kariéry. Konstatujeme to na základě sedmileté praxe s rodinami a jejich dětmi do tří let.

Teprve až po třetím roce života se dítě zaměřuje na větší sociální skupinu, skupinu svých vrstevníků. Rodiče by měli v tomto věku dítěti umožnit kontakt se stejně starými dětmi a umožnit mu tak učit se vycházet s druhými lidmi.

²⁹⁾ Kraus, B., Jůzl, M., Tannenbergerová, M. Terorie výchovy. Brno: IMS, 2011, s. 59.

³⁰⁾ Kraus, B., Jůzl, M., Tannenbergerová, M. Terorie výchovy. Brno: IMS, 2011, s. 60.

2 HISTORIE RODINY

V této kapitole se zmíníme o pojetí rodiny v minulosti a dnes. Zamysleme se nad tím, jaké funkce plní současná rodina. Blíže se zaměříme na formy rodiny – úplnou a neúplnou, dotkneme se i rodin adoptivních včetně ústavní péče. Z pohledu sociální pedagogiky zacílíme naši pozornost na to, jaký vliv mají tato prostředí při formování osobnosti dítěte.

Možný považuje naši kulturu za dědictví, navazující na kulturu antickou a židovskou. Rodiny ve starověku a středověku vnímá jednak jako mnohačlenné společné domácnosti, tak i jako systém širokého pokrevního příbuzenství. U šlechty pojem rodina takřka splýval s rodem, zahrnujícím majetek a moc. Teprve období osvícenství začalo přinášet pojetí rodiny jako manželského svazku vychovávajícího děti. Tento model rodiny zobecněl především v období průmyslové revoluce.³¹

Nad poválečným obdobím dvacátého století se zamýšlí Petrušek. Společnost tehdy očekávala návrat a stabilitu tradiční rodiny. Pod tímto pojmem sociologové rozumí vícegenerační soužití s dominantní úlohou otce. Namísto naplnění této očekávané vize došlo k proměně tradiční rodiny v moderní, nukleární rodinu. Tuto rodinu tvoří pouze manželský pár s dětmi.³²

I moderní rodina se postupně transformuje. Současná postmoderní doba je charakteristická vysokou rozvodovostí. Giddens uvádí, že na konci 20. století bylo téměř 60 % manželství do deseti let zakončeno rozvodem.³³ V případě nových manželských svazků již rozvedených osob Giddens hovoří o binukleární rodině. Má tím na mysli rodinný systém, který zahrnuje původní i novou domácnost včetně dětí do jednoho rodinného systému.³⁴

Dalším významným jevem současnosti je rapidní nárůst kohabituujících, tedy nesezdaných dvojic, sexuálně žijících v jedné domácnosti. Tato forma soužití je často vnímána jako manželství na zkoušku. Myslíme si, že za tímto trendem stojí stále sílící individualismus a obava před zodpovědností v manželském svazku.

³¹⁾ Možný, I. Kapitoly ze sociologie rodiny. Brno: rektorát UJEP, 1987, s. 5.

³²⁾ Petrušek, M. Základy sociologie. Praha: Akademie veřejné správy, 2009, s. 94–95.

³³⁾ Giddens, A. Sociologie. Praha: Argo, 1999, s. 181.

³⁴⁾ Giddens, A. Sociologie. Praha: Argo, 1999, s. 169.

Model rodiny prochází neustálým vývojem. Jsme však přesvědčeni, že funkční, harmonická rodina je a bude i nadále nejoptimálnějším prostředím pro formování osobnosti dítěte.

2.1 Funkce rodiny

V návaznosti na předchozí kapitolu, zabývající se historií rodiny, lze konstatovat, že současná rodina prochází mnoha proměnami, které se dotýkají i funkcí, od nichž očekáváme, že je rodina bude naplňovat.

Mezi základní funkce rodiny Laca řadí biologicko-sexuální funkci, ekonomickou, výchovnou a emocionální.³⁵ Nyní rozebereme jednotlivé funkce z pohledu jejich naplňování v dnešní době.

Zaměříme-li se na biologicko-sexuální funkci rodiny, musíme aktuálně zmínit nízkou porodnost, odklad mateřství do pozdějšího věku i rozhodnutí nemít děti vůbec. Se všemi těmito aspekty se soudobá společnost potýká. Mnoho žen upřednostňuje seberealizaci a vlastní profesní kariéru, aby obstály v dnešní době orientované na výkon, úspěch a individualismus.

Další důležitou rolí rodiny je plnění ekonomické funkce. Tento významný úkol mohou ztěžovat zvyšující se životní náklady, hmotná nouze, finanční problémy, sociální nejistota, zadluženost či nezaměstnanost. Vzniklou situaci znesnadňuje vzrůstající sociální diferenciaci a hrozba exkluze.

Jako sociální pedagogové chceme zdůraznit výchovnou funkci rodiny. Rodina je pro dítě primárním socializačním prostředím. Socializaci Laca považuje za „stav vzájemné harmonie jedince a společnosti“.³⁶ Dítě v rodině otiskuje vzorce chování, osvojuje si základní návyky, učí se přizpůsobovat normám společnosti, přejímá hodnoty rodičů a formuje vlastní životní styl. Také si osvojuje jazyk a učí se komunikovat s ostatními lidmi. Petrussek si v dnešní postmoderní době všímá převzetí důležitých socializačních

³⁵) Laca, S. Sociální pedagogika, Brno: IMS, 2011, s. 79.

³⁶) Laca, S. Sociální pedagogika, Brno: IMS, 2011, s. 72.

funkcí formálními organizacemi, především školou a masovými médii. Dochází tak k významnému přechodu z osobních vazeb na vazby formální.³⁷

Nenahraditelnou funkcí rodiny je její emocionální role. V první kapitole naší práce jsme se podrobně zabývali významem raného období při formování osobnosti člověka. Matějček zdůrazňuje, že rodinné prostředí má být citově vřelé a stálé, aby se v něm dítě mohlo zdravě duševně vyvíjet. Ideální rodinu vnímá jako „přístav jistoty, ze kterého děti vyraží na dobrodružné výpravy a rády se do něj vrací.“³⁸ V dnešní uspěchané době je jistě náročné uvádět tuto myšlenku do praxe. Významnou roli hrají vícekariérová manželství. Pro mnoho rodičů je charakteristická časová zaneprázdněnost z důvodu vysokého pracovního nasazení spojeného s vyčerpáním. Další důležitou oblastí jsou problémy rodinných vztahů v důsledku častých rozvodů. Kraus se Sýkorou upozorňují na nárůst rodin, které emocionální funkci zanedbávají, což se projevuje zvýšeným počtem citově deprivovaných dětí až po děti týrané.³⁹ V neposlední řadě musíme zmínit i hrozbu desintegrace. Podle Krause a Sýkory „přibývá rodin, kde se jednotliví členové jen potkávají, korespondují spolu, případně přestávají komunikovat vůbec.“⁴⁰ Tento problém považujeme za natolik závažný, že jsme ho učinili ústředním tématem naší práce.

Z výše uvedeného vyplývá, že pro dnešní rodiny je skutečně obtížné vyváženě naplňovat všechny zmíněné funkce.

2.2 Úplná rodina

V této kapitole se chceme zabývat rodinou tvořenou otcem, matkou a dítětem, případně více dětmi. Vnímáme tento model jako optimální formu rodiny, protože dítě pro svůj harmonický rozvoj potřebuje oba rodiče. Úplná rodina poskytuje dětem mužské i ženské identifikační vzory a modely chování. Vztahy s ostatními sourozenci jsou nejlepším tréninkem sociálních dovedností. I Možný tvrdí, že „dítěti je opravdu nejlépe s úplným párem rodičů a lidské dětství trvá neobyčejně dlouho“.⁴¹

³⁷⁾ Petrušek, M. Základy sociologie, Praha: Akademie veřejné správy, 2009, s. 97.

³⁸⁾ Matějček, Z. Rodiče a děti. Praha: Avicenum, 1989, s. 11.

³⁹⁾ Kraus, B., Sýkora, P. Sociální pedagogika I. Brno: IMS, 2009, s. 36.

⁴⁰⁾ Kraus, B., Sýkora, P. Sociální pedagogika I. Brno: IMS, 2009, s. 36.

⁴¹⁾ Možný, I. Moderní rodina. Brno: Blok, 1990, s. 162.

Z hlediska sociální pedagogiky je nesmírně důležitý nejen úplný výčet osob v rodině, ale především vytvořené rodinné prostředí. Dítě neobyčejně citlivě reaguje na převládající styl výchovy a celkové klima v rodině. Dokáží-li se rodiče sjednotit na dobrých výchovných principech a drží-li pospolu, vytvářejí tak dítěti nejpříznivější podmínky pro zdravý vývoj jeho osobnosti. Tuto myšlenku naprosto podporuje i program Škola lásky v rodině, kterému se v naší práci blíže věnujeme. Výchovnými styly se budeme hlouběji zabývat ve třetí kapitole v souvislosti s prevencí sociálně patologických jevů.

2.3 Neúplná rodina

V souvislosti s předchozí kapitolou se nyní chceme věnovat i rodinám, v níž některý z rodičů chybí. Hovoříme pak o rodině neúplné. V dnešní době dochází k rozpadu rodiny nejčastěji z důvodu rozvodu. Mnoho autorů hovoří o tom, že rozvod již ztratil společenské stigma z dřívějších dob. Stal se moderní záležitostí a rapidně vzrůstá počet neúplných rodin. V naprosté většině se dnes jedná o matku s dítětem, což se nepříznivě promítá do jejich socioekonomické úrovně. Trend zvyšujícího se počtu rozvodů vyplývá podle Giddense z preferování vlastního štěstí a osobního uspokojení před závazky vůči partnerovi.⁴² Domníváme se, že důležitou roli sehraává také významně větší nezávislost žen. Značné procento žen vykazuje vysokou zaměstnanost a nejsou tolik finančně závislé na mužích, jak tomu bylo v minulosti.

Giddens se také zamýšlí nad důsledky, které přináší narůstající počet rodin bez otce. Uvádí, že všechny kultury vnímají otcovství jako osvědčený prostředek k usměrnění agresivity mužů. Hovoří o naší době jako o období chybějícího otce, s nímž souvisí také vzestup násilí a kriminality ve společnosti.⁴³

Rozvodem jsou nepochybně zasaženy především děti, které niterně touží vyrůst s oběma rodiči. Jejich rozchod, často doprovázený vzájemnými hádkami a souboji, prožívají jako obrovský stres zasahující celou jejich osobnost. Matějček vnímá rozvod jako silnou psychickou zátěžovou situaci pro všechny zúčastněné a podrobně se věnuje adaptaci na rozvod. Rozlišuje pět adaptačních stupňů – od velmi dobré až po maladaptaci. Velmi

⁴²⁾ Giddens, A. Sociologie. Praha: Argo, 1999, s. 165–166.

⁴³⁾ Giddens, A. Sociologie. Praha: Argo, 1999, s. 169.

dobrá adaptace je spojená s vyrovnáním se s nastalou situací až po dobré vztahy s bývalým partnerem. Oproti tomu maladaptace vnímá rozvod jako životní prohru a katastrofu, kterou doprovázejí negativní vztahy mezi bývalými partnery i dětmi. Matějček dodává, že nedobře adaptovaných žen po dobu šesti let od rozvodu je na konci 20. století téměř 40 % a více než 20 % mužů. Rozvod také zasahuje do mnoha oblastí života rodiny. Matějček vyjmenovává především citové vztahy mezi bývalými partnery a dětmi, dále i vztahy k příbuzným a přátelům, dotýká se i tělesného zdraví, životní úrovně a zaměstnání.⁴⁴ Matějček se spolu s Dytrychem také zamýšlejí nad vlivem nevlastních dětí v druhých manželstvích a považují jejich přítomnost za ústřední faktor vyšší rozvodovosti těchto manželství.⁴⁵ V této souvislosti Giddens dokonce uvádí, že „počet nemanželských dětí významně koreluje s ukazateli sociální deprivace.“⁴⁶

Souhrnně lze konstatovat, že neúplná rodina klade zvýšené nároky na všechny své členy a je pro ni obtížnější naplňovat očekávané funkce, než pro úplnou funkční rodinu.

2.4 Adoptivní rodina a ústavní péče

Vlivem životních okolností a událostí někteří rodiče nemohou nebo nechtějí vychovávat své děti a na jejich místo nastupují jiné, náhradní osoby. Nejčastěji se jedná o adoptivní rodiče nebo pěstouny. Dítě se však v krajním případě může ocitnout i v ústavní péči.

V současné době je upřednostňováno umísťování dětí do náhradních pěstounských nebo adoptivních rodin před možností ústavní péče. Hláskovi zdůrazňují, že toto řešení je pro dítě přijatelnější především z důvodu utváření emočních vazeb a eliminace psychické deprivace. Děti, prožívající rané období v ústavu, mívají později ve zvýšené míře problémy s navazováním a udržením partnerského vztahu a obtížněji zvládají rodičovskou roli.⁴⁷

Po vzoru ostatních evropských zemí byl i v České republice zaveden institut pěstounské péče na přechodnou dobu, tzv. profesionální pěstounská péče. Vstoupila v platnost v lednu 2013 a spočívá v pěstounské péči o dítě po dobu nejdéle jednoho roku. Smyslem této péče

⁴⁴ Matějček, Z. Nevlastní rodiče a nevlastní děti. Praha: Grada, 1999, s. 31–34.

⁴⁵ Matějček, Z., Dytrych Z. Nevlastní rodiče a nevlastní děti. Praha: Grada, 1999, s. 9.

⁴⁶ Giddens, A. Sociologie. Praha: Argo, 1999, s. 169.

⁴⁷ Hlásek, V., Hlásková, A. Desetinásobná zkušenost s RPP. Průvodce náhradní rodinnou péčí. 2013, č. 4, XIV. ročník. Brno: Sdružení pěstounských rodin, s. 11.

je podle Pospíšilové dát šanci biologickým rodičům ke zkonsolidování a v průběhu této doby nebo po jejím uplynutí se opět o dítě začít starat. Namísto této vhodné varianty však v praxi dochází spíše k osvojení dítěte nebo umístění do definitivní pěstounské rodiny. Na profesionální pěstouny jsou kladeny vysoké osobnostní a odborné nároky, včetně životních zkušeností s výchovou vlastních dětí. Významným momentem je zajisté také obrovský zásah do intimity vlastní rodiny.

Myslíme si, že musí být nesmírně náročné předávat do jiné rodiny dítě, o které se starali, navázali s ním citový vztah a společně strávili určitý životní úsek. Pěstouni se mohou vyjádřit, o jaké dítě jsou ochotni pečovat. Největší zájem je o děti do tří let. Pomoc však často potřebují i děti nějakým způsobem handicapované, etnicky odlišné nebo děti staršího věku. Pro vážně traumatizované děti, například sexuálně zneužívané nebo týrané, je podle pracovníků OSPOD lépe ponechat tyto děti v péči krizových center z důvodu odborné pomoci. Ideální vizí profesionální pěstounské péče je dostatečný počet proškolených osob připravených přijmout dítě, jehož rodiče se ocitli v kritické životní situaci a nedokáží se o něj postarat.⁴⁸

Nevyrůstá-li dítě v původní rodině, mělo by být šetrně, ale pravdivě informováno o biologických rodičích. Nemělo by se dovědět tato citlivá fakta od cizích lidí v nevhodnou dobu. Matějček a Dytrych považují pravdu za výchovný princip. Zdůrazňují také niternou potřebu dětí někam patřit, žít se „svými lidmi“ a mít naplňovány základní psychické potřeby.⁴⁹

Pokud se bude dařit náhradním opatrovníkům tyto požadavky dětem zajišťovat, budou mít v jejich životech nesmírný význam.

⁴⁸⁾ Pospíšilová, L. Pěstounská péče na přechodnou dobu. Průvodce náhradní rodinnou péčí, 2013, č. 4, XIV. ročník. Brno: Sdružení pěstounských rodin, s. 7.

⁴⁹⁾ Matějček, Z., Dytrych Z. Nevlastní rodiče a nevlastní děti. Praha: Grada, 1999, s. 88.

3 KOMUNIKACE PODLE ŠKOLY LÁSKY V RODINĚ

Prekopová vnímá dnešní dobu jako období ohrožení lidských hodnot. V popředí zájmů společnosti jsou materiální hodnoty, peníze a úspěch. Komunikaci tváří v tvář stále více nahrazují počítače a mobilní telefony. Sílí individualismus, rozpadají se lidské vztahy a přibývá rodin, které neumějí a nechtějí řešit vzniklé konflikty. Prekopová neztrácí optimismus a víru v znovuoživení duchovních hodnot. Cestu ke zlepšení současného stavu vidí ve zkvalitňování komunikace v rodině. Škola lásky v rodině nabízí konkrétní rady, jak navrátit do našich domovů lásku a pohodu.

3.1 Osobnost a dílo Jiřiny Prekopové

Jiřina Prekopová je světoznámá psycholožka a psychoterapeutka. Napsala řadu odborných článků a knih, z nichž některé byly přeloženy do 25 jazyků. Je autorkou Terapie pevného objetí podle Prekopové, která je patentována v mezinárodním měřítku. Instituty Jiřiny Prekopové byly založeny např. v Německu, Švýcarsku a Mexiku. I ve svých 84 letech publikuje, přednáší po celém světě a školí další terapeuty. Šířit myšlenku neustálé obnovy lásky v rodinách vnímá jako své životní poslání. Z Terapie pevného objetí podle Prekopové vychází i preventivní program Škola lásky v rodině dle etiky PhDr. Jiřiny Prekopové, kterému se chceme blíže věnovat.

Jiřina Prekopová se narodila v roce 1929 v Prostějově. Výchovný styl rodičů vnímala jako rozporný. Matka byla zastáncem autoritativní výchovy a vyžadovala přísné dodržování pravidel. Nesnesla odpor a používala tělesné tresty. Jiřina si nemohla dovolit prožít období vzdoru ani puberty. Matka v rodině preferovala starší dceru Marii, která byla velmi nadaná a již ve třech letech se sama naučila psát. Jiřinu vnímala jako životní zklamání, protože si toužebně přála místo ní syna. Otec děti příliš nevychoval, ale měl je upřímně rád. Manželství rodičů nepocítovala Prekopová jako harmonické, ale nikdy se z důvodu ztráty dobré pověsti spolu nerozvedli. Přesto Prekopová o svých rodičích hovoří s úctou a láskou.⁵⁰

⁵⁰⁾ Koucká, P., Prekopová, J., Šturma, J. *Výchova láskou*. Praha: Portál, 2012, s. 9–10.

Při studiu psychologie a filozofie v Olomouci navštěvovala ochotnické divadlo. Silně ji zaujala metoda psychofyzického jednání psychologa Stanislavského. Metoda spočívá ve sledování mimiky, gestiky, pohybů a následném zrcadlení několika osob daného charakteru, což herci umožňuje dobře se vžít do hrané role. Tento trénink empatie Prekopovou tak nadchl, že o něm napsala diplomovou práci.⁵¹ Přestože v padesátých letech minulého století úspěšně složila státní zkoušky a obhájila diplomovou práci, nedostala diplom kvůli svým antikomunistickým názorům. Pracovala tři roky v Sudetech jako učitelka na základní škole. Dětem se věnovala i ve volném čase. Hrála s nimi amatérské divadlo, byla u zrodu místní knihovny, založila cimbálovou kapelu a pořádala koncerty. Kromě péče o děti praktikovala rodinné poradenství. Obě tyto aktivity provázejí celou její profesní kariéru.⁵²

Na konci šedesátých let minulého století se seznámila s Valentinem, politickým vězněm, který strávil patnáct let ve vězení za své názory proti tehdejšímu režimu. V roce 1968 z obavy před dalším uvězněním spolu emigrovali do Německa a zažádali zde o azyl.⁵³

Po devatenácti letech jí byl v Německu konečně uznán diplom. Psychologii dospělých se ale nemohla věnovat z důvodu nedostatečné znalosti německého jazyka. Začala proto pracovat mezi postiženými dětmi, s autisty. Dlouhá léta působila v oddělení dětského vývoje v Olgahospital ve Stuttgartu.⁵⁴ V současné době Prekopová žije v Lindau.

Profesně ji silně ovlivnilo setkání s etologem Niko Tinbergenem, nositelem Nobelovy ceny za výzkum instinktivního chování v případě krize u zvířat i lidí. Popsal jejich společnou reakci ve formě útoku nebo útěku. Také vědecky zdůvodnil terapeutickou metodu pevného objetí podle Welchové. Prekopová převzala od Tinbergena velkou část teorie a terapii Welchové obohatila o terapii rodinných systémů Hellingera a duchovní rozměr. Vyvinula tak vlastní Terapii pevným objetím podle Prekopové. Zpočátku bylo Pevné objetí podle Prekopové definováno jako „pomoc člověku v hluboké duševní krizi po takovou dobu, dokud nevykřičí svou zlost a nevypláče smutek a dokud se nebude cítit volný a spokojený“. Dnes pod touto terapií Prekopová rozumí „šanci pro dvě osudově spjaté osoby (rodič – dítě, manželé) vyřešit těžký citový konflikt, který se nedá zpracovat slovně,

⁵¹⁾ Koucká, P., Prekopová, J., Šturma, J. *Výchova láskou*. Praha: Portál, 2012, s. 12.

⁵²⁾ Prekopová, J. *Nese mě řeka lásky*. Brno: Cesta, 2007, s. 27–33.

⁵³⁾ Prekopová, J. *Nese mě řeka lásky*. Brno: Cesta, 2007, s. 43–48.

⁵⁴⁾ Koucká, P., Prekopová, J., Šturma, J. *Výchova láskou*. Praha: Portál, 2012, s. 13.

citově se konfrontovat v pevném objetí s cílem vcítit se jeden do druhého, porozumět si a obnovit lásku k sobě i k druhému navzdory všem vyčteným výhradám.⁵⁵ Názorové souznění a přátelství nalezla i u předních českých psychologů Matějčka a Šturmy.⁵⁶ Její dílo je také podporováno nadací Naše dítě.

3.2 Podstata Školy lásky v rodině

Škola lásky v rodině je kurz zaměřený na osobnostní růst a na péči o vztahy v rodině. Byl vytvořen Prekopovou na základě jejích celoživotních terapeutických zkušeností a vychází z Terapie pevným objetím podle Prekopové. Základ Školy lásky v rodině tvoří dva nosné pilíře – láska a řád. Smyslem Školy lásky v rodině je neustálá obnova lásky jako nejvyšší životní hodnoty.

Bezpodmínečná láska k sobě i k ostatním lidem je podle Prekopové nezbytným předpokladem k získání vnitřní svobody člověka.⁵⁷ Jedině když milujeme sami sebe i druhé lidi bez výhrad, za všech okolností, dokážeme se akceptovat takoví, jací ve skutečnosti jsme, se všemi pozitivy i negativy. Každý člověk je jedinečnou, neopakovatelnou bytostí, toužící být milovaný a přijímaný.

Prekopová je přesvědčena o tom, že dnešní rodiny se rozpadají především proto, že manželé vzájemně nevyjadřují své emoce a nedokáží řešit vzniklé konflikty.⁵⁸ Škola lásky v rodině proto věnuje zvýšenou pozornost komunikaci v rodině a zaměřuje se především na zvládání krizových situací.

Dostaneme-li se do konfliktní situace, máme tendenci reagovat instinktivně jako ostatní živočichové, tj. buď útekem nebo útokem. Útekem může být neřešení konfliktu, únik do samoty, mlčení. Útokem pak slovní nebo fyzická agrese.⁵⁹ Konflikt však nesmí být řešen tělesným trestem nebo odnětím lásky. Škola lásky v rodině nabízí odlišné řešení ryze lidským způsobem – emoční konfrontací. Spočívá ve vyjádření prožívané emoce v první osobě jednotného čísla, která nabídne druhému člověku možnost vcítění a empatické

⁵⁵⁾ Prekopová, J. Aby láska v rodinách proudila. Praha: Monika Vadasová-Elšíková, 2012, s. 11–14.

⁵⁶⁾ Prekopová, J. Aby láska v rodinách proudila. Praha: Monika Vadasová-Elšíková, 2012, s. 19.

⁵⁷⁾ Prekopová, J. Pevné objetí. Praha: Portál, 2013, s. 11.

⁵⁸⁾ Prekopová, J. Obnova lásky v rodině. Praha: Portál, 2009, s. 5.

⁵⁹⁾ Prekopová, J. Obnova lásky v rodině. Praha: Portál, 2009, s. 7.

reakce. Smyslem emoční konfrontace není touha prosadit vlastní názor nebo druhého člověka změnit. Jde o odkrytí vlastních emocí, vyvolaných chováním protějšku a projev bezvýhradné lásky. „Vzteká mě a bolí, když se takto chováš. Přesto tě přijímám takového, jaký jsi a vydržím to s tebou, i já mám své chyby.“⁶⁰ Podle závažnosti konfliktu je emoční konfrontace odstupňována třemi úrovněmi. Základní stupeň spočívá ve slovním vyjádření emocí. Je-li konflikt většího rozsahu, přistupuje ke slovům i fyzický dotek. V případě obzvláště hluboké krize je zapotřebí pevného objetí. V něm mají manželé nebo rodič a dítě možnost vykřičet svou bolest a vztek. V objetí setrvávají tak dlouho, dokud se mezi nimi opět nerozproudí láska.⁶¹

Důležitým pravidlem je dodržení biblické moudrosti „Slunce ať nezapadá nad vašim hněvem“, tedy zpracování konfliktu ještě v témže dni. Je to současně i užitečná psychohygiena pro lidské zdraví. Rodiče mají dětem na vlastním příkladě ukazovat, že konflikty do života patří, mají být řešeny kultivovaně a vést k obnově bezvýhradné lásky v rodině.⁶²

Druhým pilířem Školy lásky v rodině je vedle bezpodmínečné lásky respekt a úcta k vyššímu řádu – k hodnotám, které člověka přesahují. Věřící lidé hovoří o moudrosti Božího stvoření, nevěřící pak o moudrosti přírody. Škola lásky v rodině klade silný důraz především na systemický řád v rodině.

Vliv systemického přístupu přijala Prekopová od německého psychoterapeuta Berta Hellingera. Spočívá v existenci jistého pořádku v rodinném systému daném stvořením.⁶³ Muž a žena si mají vzájemně dávat první místo. Jejich vztah je nejdůležitější a nejsilnější v celém rodinném systému. Teprve potom následuje vztah rodič a dítě. Dítě je malé, rodiče jsou velcí, určují hranice a pravidla v rodině. Rodiče se mají dokázat sjednotit na základních pravidlech. Prekopová říká, že dítě má základní potřebu se spolehnout, že ano je ano a ne je ne, a že to platí u obou rodičů stejně.⁶⁴ Do rodinného systému patří nejen rodiče a děti, ale i sourozenci rodičů, prarodiče, zesnulí i noví partneři rozvedených. Nikdo nemá být zamlčován ani zavrhován, každý má právo na své místo.⁶⁵ Skutečně

⁶⁰⁾ Prekopová, J. *Obnova lásky v rodině*. Praha: Portál, 2009, s. 8.

⁶¹⁾ Prekopová, J. *Obnova lásky v rodině*. Praha: Portál, 2009, s. 19–20.

⁶²⁾ Prekopová, J. *Obnova lásky v rodině*. Praha: Portál, 2009, s. 19.

⁶³⁾ Prekopová, J. *Pevné objetí*. Praha: Portál, 2013, s. 28.

⁶⁴⁾ Prekopová, J. *Obnova lásky v rodině*. Praha: Portál, 2009, s. 16.

⁶⁵⁾ Prekopová, J. *Pevné objetí*. Praha: Portál, 2013, s. 28–30.

dospělými lidmi se stáváme akceptací rodinných kořenů a prožitím upřímné úcty k rodičům za dar života. Nejsme-li vyrovnaní se svou minulostí, je-li v nás stále pocit zraněného dítěte, nejsme dosud zralými pro manželství. Přenášíme pak nezpracovaná traumata z vlastního dětství do dalších vztahů. Teprve získáním příslušné vlastní pozice a role v rodině můžeme pravdivě a autenticky rozvíjet svou osobnost.⁶⁶

3.3 Škola lásky v rodině jako životní styl

Škola lásky v rodině nabízí dnešní materialistické a technokratické společnosti návrat k duchovním hodnotám. Staví do popředí zájmu seberozvoj jedince a péči o dobré vztahy mezi všemi členy rodiny. Pěstování bezvýhradné lásky vnímá jako nejdůležitější lidský úkol.

Podle Školy lásky v rodině je zapotřebí starat se o lásku již od samého zázraku zrození. V teoretické části naší práce jsme věnovali velkou pozornost pocitům dítěte už v lůně matky a jeho naléhavé potřebě být chtěné a očekávané v radosti. Zdůraznili jsme, jak obrovským traumatem je pro dítě porod, a že matčina náruč je pro narozené dítě jediným bezpečným místem. Škola lásky v rodině velice citlivě akceptuje tyto vývojové potřeby dítěte. Prekopová důrazně podtrhuje nesmírný význam a smysl intenzivní tělesné vazby od prenatalního období až do tří let věku dítěte. Souhlasí také s běžnou praxí přírodních národů nosit dítě až do tří let. Myslí si, že v našich evropských podmínkách, kdy jsme již odvykli fyzické námaze, by mělo být dítě chováno v šátku u matky alespoň v prvním roce života.⁶⁷

Prekopová zdůrazňuje, že „v prvních třech letech, tedy zhruba v době, kdy jsou děti tradičně nošeny, probíhá základní výstavba mozku. Mozkové spoje, vznikající a upevňující se na základě opakovaných zkušeností, jsou základem osobnosti. K ní patří nejen schopnost komunikace a inteligence, ale především základní životní postoje, jako je jistota bezpodmínečné lásky, odvaha, sebepřemáhání, umění vydržet nepříjemnosti, počkat, setrvat v cílevědomé pozornosti.“⁶⁸

⁶⁶ Prekopová, J. *Obnova lásky v rodině*. Praha: Portál, 2009, s. 12–13.

⁶⁷ Prekopová, J. *Pevné objetí*. Praha: Portál, 2013, s. 45.

⁶⁸ Koucká, P., Prekopová, J., Šturma, J. *Výchova láskou*. Praha: Portál, 2012, s. 131.

Pokud dítě v šátku zlobí nebo kouše, matka mu tváří v tvář ukáže své rozhořčení a jasné „ne!“ Dítě není trestáno ani fyzicky, ani izolací. V pevné náruči matky tak získává primární zkušenost, že je za všech okolností přijímáno a milováno. Jednoznačným vyjádřením emocí matky dostává šanci učit se empatii. Dítě se přirozeným způsobem učí vnímat svět v lásce a důvěře. Pokud je dítěti v začátku jeho života umožněno získat důvěru k rodičům, dokáže podle Prekopové později ve svém životě budovat i vlastní sebedůvěru. Nebude se bát svěřit se ostatním lidem a dávat důvěru dál.⁶⁹

Období vzdoru považuje Prekopová za velmi důležité pro rozvoj osobnosti dítěte. Mělo by si dovolit toto období prožít naplno. Dítě se má učit vnímat a prožívat své emoce. Mělo by zažít zdravou agresi a učit se ji kultivovat slovním vyjádřením v první osobě. Dítě by nemělo být tělesně trestáno ani vyhazováno za dveře. Mělo by prožít pocity frustrace a trénovat se v jejich překonávání. Pokud nezvládá zpracovat prožívanou emoci a stává se agresivním vůči sobě nebo okolí, má dostat možnost se ze vzteku vykřičet v náruči rodiče.⁷⁰

Podle Prekopové „jestliže se dítě naučí neutíkat před střety a konflikty, ale zvládat je, umí tuto důležitou sociální kompetenci později přenášet také na vlastního partnera a do výchovy dětí. Na dobré výživě citové půdy v raném dětství závisí veškerý pozdější rozvoj osobnosti dítěte i jeho lidskosti.“⁷¹

Životní styl podle Školy lásky v rodině spočívá tedy především v práci na sobě samém. Zahrnuje vnímání a zpracování vlastních emocí, zvládání konfliktů formou emoční konfrontace a neustálou obnovu bezpodmínečné lásky v rodině. Překonáváním chyb a životních krizí osobnostně rosteme a zrajeme. Smyslem tohoto životního stylu je prožít život naplno jako autentická bytost a naplnit ho láskou k Bohu, k sobě i k ostatním lidem.

3.4 Škola lásky v rodině jako prevence sociálně patologických jevů

V této kapitole se zamyslíme nad významem Školy lásky v rodině pro sociální pedagogiku. Zaměříme se na obsahovou náplň tohoto programu a zdůrazníme její přínos pro primární prevenci.

⁶⁹⁾ Prekopová, J. I rodiče by měli dělat chyby. Praha: Portál, 2010, s. 27

⁷⁰⁾ Koucká, P., Prekopová, J., Šturma, J. Výchova láskou. Praha: Portál, 2012, s. 66.

⁷¹⁾ Prekopová, J. I rodiče by měli dělat chyby. Praha: Portál, 2010, s. 27.

Pojem prevence pochází z latinského slova *praevens* a znamená ochranu před případným ohrožením.⁷² Preventivní programy si kladou za cíl pomoci člověku prožít smysluplný, zdravý a spokojený život. V naší práci jsme opakovaně zdůrazňovali nezastupitelný význam rodiny jako primárního socializačního činitele. Rané zkušenosti a osvojené vzorce chování v prvních letech života významně formují osobnost dítěte, proto jsme se zaměřili právě na toto období.

Škola lásky v rodině je preventivní program, který se soustředí především na komunikaci, zvládání konfliktů v rodině a péči o vztahy mezi jejími členy. Tento projekt naprosto odpovídá současným poznatkům vývojové psychologie. Klade silný důraz na navázání důvěrného vztahu matky a dítěte již v prenatálním období. Toto pouto je následně posilněno bondingem a pokračuje postnatální vazbou. Láskyplné prostředí, empatie a spolehlivé uspokojování potřeb dítěte je v tomto období neoptimálnějším způsobem prevence proti narušení osobnostního vývoje. Poskytuje dítěti bazální pocit bezpečí a jistoty. Učí ho vnímat svět jako přátelské místo, což ho podněcuje k jeho zkoumání a radosti z objevů.

Na příčiny poruch osobnosti, jejichž vznik souvisí s raným obdobím vývoje jedince, upozorňuje Vašina. Narušení tolik potřebné citové dyády matky a dítěte podle něj „pозnamenává další proces zjemňování a diferencování emocionality, což je nezbytnou podmínkou pozdějšího rozvoje sociálních vztahů. Záleží na matce, zda bude objektem dobrým nebo zlým a poznamená tak svoje dítě na celý jeho další život.“⁷³

Zvýšená pozornost je ve Škole lásky v rodině dále věnovaná období vzdoru a procesu utváření identity dítěte. „Celé období batolete je důležité pro formování základů sebekontroly, sebeúcty, schopnosti kooperace, svobodnému sebevyjádření a hrdosti na využití vlastního potenciálu,“ podtrhuje Vašina a dodává, že základní ctností tohoto vývojového období je vůle.⁷⁴

Rodiče ve Škole lásky v rodině dostávají jasný návod, jak vlastním příkladem učit dítě vnímat, vyjadřovat a kultivovat své emoce. Dítě se má trénovat ve zvládání frustračních situací a podle vzoru rodičů překonávat konflikty emoční konfrontací. Tělesné tresty jsou

⁷²⁾ Hupková, I., Prevence drogových závislostí. In: *Metody sociálně výchovné práce*. Brno: Institut mezioborových studií, 2012, s. 77.

⁷³⁾ Vašina, L. *Základy psychopatologie a klinické psychologie*. Brno: IMS, 2008, s. 33.

⁷⁴⁾ Vašina, L. *Základy psychopatologie a klinické psychologie*. Brno: IMS, 2008, s. 35.

zakázány. Pokud rodiče dítě fyzicky netrestají, dávají mu vzor neřešit konflikty agresí. Tím, že rodiče neposílají zlobivé dítě pryč, ukazují mu, že od řešení problémů se nemá utíkat. Podle Laca je důležité učit se čelit a odolávat problémům, protože nárůst problémů může přerůst v patologické projevy.⁷⁵

Emoční konfrontace je cestou nejen k lepší komunikaci, ale vede i k neustálé péči o rodinné vztahy a obnovu lásky. Důraz na biblickou moudrost zpracování konfliktu do západu slunce má hluboké opodstatnění a význam. Je důležitým zdrojem vlastní psychohygieny a vnitřního klidu, protože nevyjádřené, nezpracované emoce se časem mohou změnit v traumata, promítající se také do fyzického zdraví člověka.

Jádrem Školy lásky v rodině je seberozvoj a úsilí o maximální prožití vlastní jedinečnosti a autenticity. Z tohoto důvodu je v tomto projektu věnováno tolik pozornosti právě získání vlastní dospělosti. Přijetí rodinných kořenů, zpracování traumat z dětství a úcta k rodičům za dar života umožňují jedinci zažít opravdový pocit osobní svobody a zralosti. V opačném případě člověk přenáší do vlastní rodiny nezpracovaná traumata z dětství, což se prakticky projevuje především nevhodnými výchovnými styly.

Mühlpachr a Vavřík varují před přílišnou výchovnou shovívavostí, kdy se dítě neučí zvládat překážky pro svůj další život. Za stejně nebezpečný považují i extrémně rigidní styl, vedoucí k nepřátelskému a odbojnému chování.⁷⁶ Záporný postoj rodičů k dětem vede podle Laca k potížím dětí při akceptování pravidel společnosti a dodržování norem.⁷⁷ Na základě kriminologických výzkumů a zkušeností Plšková poukazuje na fakt, že nefunkční rodina předurčuje asociální vývoj u mnoha pachatelů trestné činnosti.⁷⁸ Naopak dobré rodinné prostředí vytváří podle Mühlpachra a Vavříka předpoklady pro prosociální chování dětí a je nejlepší prevencí proti „bludnému kruhu závislosti, nerealistických přesvědčení a sociálně patologického chování.“⁷⁹

Chybné výchovné styly zanechávají na formující se osobnosti dítěte stopy. Jejich hloubka je závislá od závažnosti traumatu. Není-li dítěti umožněno žít v rodině roli, která mu

⁷⁵⁾ Laca, S. *Výchova – rodina – hodnoty*. Brno: IMS, 2013, s. 189.

⁷⁶⁾ Mühlpachr, P., Vavřík M. *Sociální patologie*. Brno: IMS, 2010, s. 112.

⁷⁷⁾ Laca, S. *Výchova – rodina – hodnoty*. Brno: IMS, 2013, s. 165.

⁷⁸⁾ Plšková, A. Aplikace metod sociálně výchovné práce v poradenství, procesu terapie. In: *Metody sociálně výchovné práce*. Brno: Institut mezioborových studií, 2012, s. 73.

⁷⁹⁾ Mühlpachr, P., Vavřík M. *Sociální patologie*. Brno: IMS, 2010, s. 112.

náleží, jeho osobnostní vývoj je ohrožen. Dítěti se nedaří dobře a volá o pomoc dožadováním se pozornosti. Utíká do nemocí nebo nevhodným chováním upozorňuje na nenaplněné psychické potřeby.

Škola lásky v rodině je zastáncem laskavé, ale pevné výchovy dětí s jasně danými hranicemi, které střeží oba rodiče. Životní styl podle tohoto programu vytváří pro dítě optimální rodinné prostředí naplněné bezpodmínečnou láskou. Podporuje dítě v jeho osobnostním vývoji a učí ho, že překonáváním vlastních chyb a zvládáním konfliktů člověk zraje a roste.

Současnou dobu nazývá Laca érou komunikace.⁸⁰ Navyšující se počet jak internetových a mobilních závislostí, tak i kyberšikany a kybersexu, bychom měli vnímat jako varování před převahou materialistických hodnot nad duchovními. Laca si myslí, že problémem dnešních mladých lidí není nedostatek hodnot, ale jejich pluralita s nevyjasněnými prioritami.⁸¹ Jako sociální pedagogové považujeme za naléhavý úkol navrátit lidským hodnotám prvořadé místo, které jim v životě každého z nás náleží. Laca přirovnává dnešní rodinu ke křehké nádobě, která může kdykoliv spadnout a rozbít se.⁸² Dokážeme-li vytvořit pro tuto křehkou, krásnou nádobu bezpečné prostředí a zahrneme ji svou péčí a láskou, vydrží neobyčejně mnoho a načerpáme z ní radost a energii. A k tomu chce přispět i projekt Škola lásky v rodině.

⁸⁰⁾ Laca, S. *Výchova – rodina – hodnoty*. Brno: IMS, 2013, s. 184.

⁸¹⁾ Laca, S. *Výchova – rodina – hodnoty*. Brno: IMS, 2013, s. 146.

⁸²⁾ Laca, S. *Výchova – rodina – hodnoty*. Brno: IMS, 2013, s. 35.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM – PRAKTICKÁ ČÁST

Následující kapitola navazuje na teoretickou část vlastním výzkumem za účelem doplnění praktických zkušeností účastníků kurzu Škola lásky v rodině dle etiky PhDr. Jiřiny Prekopové. Výzkum byl proveden kvalitativně podle Zakotvené metody autorů Strausse a Corbinové formou polostrukturovaných rozhovorů.

4.1 Cíl a metoda výzkumu

Hlavním cílem bakalářské práce je prověřit, ***jak ovlivní rodinné klima zavedení principů Školy lásky v rodině do praxe.*** Ve výzkumu byla použita metoda Zakotvené teorie autorů Strausse a Corbinové.

Podle Strausse a Corbinové Zakotvená metoda „nezačíná s teorií, jež se dokazuje. Spíše se začíná s oblastí studia a zkoumá se vše, co se v této oblasti vynořuje.“⁸³ Badatel si tedy všímá všech jevů, které v průběhu výzkumu vyplynou na povrch. Základem výzkumu podle zakotvené teorie je stanovení výzkumné otázky. Hlavními prvky výzkumu jsou koncepty, kategorie a propozice. Teorie se nenavrhuje přímo z dat, ale pomocí jejich konceptualizace.⁸⁴ „Pouze porovnáním událostí a pojmenováním podobných událostí stejným označením výzkumník může shromážďovat základní jednotky teorie.“⁸⁵ Seskupením konceptů na vyšší a abstraktnější úroveň se formulují kategorie. Propozice pak následně vyjadřují vzájemné vztahy mezi kategoriemi i mezi kategorií a konceptem. Výzkum směřuje k vytvoření ústřední kategorie, která obsahuje hlavní téma a je těžištěm teorie.⁸⁶

Získané informace jsou analyzovány kódováním. Strauss a Corbinová rozlišují tři základní druhy kódování: otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. Výzkumník zkoumá data nejprve otevřeným kódováním. Podstatou tohoto kódování je konceptualizace a kategorizace dat. Tyto procesy vedou k utvoření seznamu témat. Po otevřeném kódování následuje axiální kódování, kdy výzkumník hledá vzájemné vztahy, propojení a souvislost mezi jednotlivými kategoriemi. Promýšlí podmínky, příčiny, důsledky, interakce

⁸³⁾ Strauss, A., Corbinová, J. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert, 1999, s. 23.

⁸⁴⁾ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005, s. 244.

⁸⁵⁾ Strauss, A., Corbinová, J. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert, 1999, s. 7.

a strategie.⁸⁷ Tento proces vede k vytvoření paradigmatického modelu. Poté pokračuje selektivní kódování, jehož smyslem je nalezení ústřední kategorie. Cílem Zakotvené metody je vytvoření teorie, která vysvětluje zkoumanou oblast.⁸⁸

4.2 Výzkumná otázka a konceptualizace

Uskutečněné rozhovory byly provedeny za účelem zodpovězení výzkumné otázky Jak absolventi kurzu Škola lásky v rodině dle etiky PhDr. Jiřiny Prekopové hodnotí změny v rodinném klimatu? Pro interview jsme zvolili formu polostrukturovaného rozhovoru. Tento druh rozhovoru umožňuje respondentům odpovídat jednak na předem připravené otázky, ale současně jim dovoluje rozvinout i nově vzniklá témata.

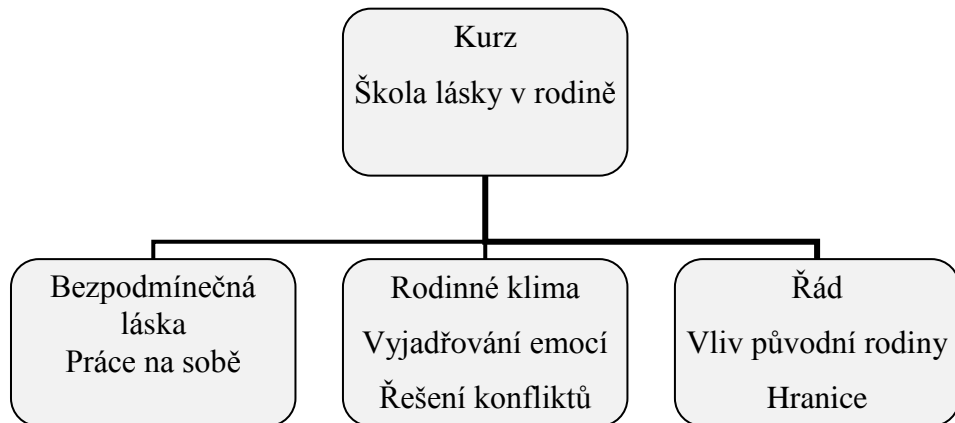
Výzkum vychází z teoretické části bakalářské práce. V rozhovoru jsme se zaměřili na praktický dopad aplikování poznatků z kurzu Škola lásky v rodině dle etiky PhDr. Jiřiny Prekopové do rodin respondentů. Otázky jsme sestavovali tak, aby se týkaly nejdůležitějších zásad kurzu. Řadíme k nim především práci s vlastními emocemi, rodinná pravidla, řešení konfliktu emoční konfrontací, systemický řád v rodině, význam chyb a konfliktů. Okruhy otázek byly formulovány se zaměřením na praktické využití těchto témat v rodinách respondentů, s doplněním jejich vlastních, konkrétních zkušeností.

Seznam otázek je uveden v příloze P I.

Témata do rozhovoru byla tvořena podle následujícího konceptuálního schématu (Obr. č. 1, str. 39), vycházejícího ze zásad Škola lásky v rodině dle etiky PhDr. Jiřiny Prekopové.

⁸⁷⁾ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005, s. 248.

⁸⁸⁾ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005, s. 246–251.

Obr. č. 1: Konceptuální schéma

4.3 Výběrový vzorek

Výzkumný vzorek představuje pět osob, které splňují následující kritéria:

- absolvent kurzu Škola lásky v rodině dle etiky PhDr. Jiřiny Prekopové,
- zkušenost s výchovou dítěte v rodině,
- uvádění poznatků z kurzu do praxe.

Respondenti jsou v textu označeni písmeny A-D, jednotlivé rozhovory jsou očíslovány 1-5.

Průběh výzkumu

Bylo osloveno pět respondentů, kteří splňují stanovená kritéria. Všichni respondenti souhlasili s nahráváním rozhovoru na diktafon. Délka rozhovorů byla odlišná. První a třetí rozhovor trvaly každý dvacet minut, druhý rozhovor třicet minut, čtvrtý čtyřicet minut a pátý rozhovor zabral patnáct minut. První rozhovor byl uskutečněn 11. 2. 2014, poslední rozhovor 18. 3. 2014. Po skončení každého rozhovoru byl dialog přepsán z diktafonu a teprve následně byl realizován další rozhovor. Přepisování všech rozhovorů bylo poměrně časově náročné, protože zabralo okolo čtyř hodin.

4.4 Zpracování výzkumu

Otevřené kódování

Podstatou otevřeného kódování je podle Strausse a Corbinové kladení otázek, porovnávání odpovědí a následná konceptualizace. Ta spočívá v obecném pojmenování vyzorovaného jevu. Poté následuje kategorizace údajů, která seskupuje podobné pojmy do kategorií a označuje charakteristiky – dimenze.⁸⁹

1. kategorie: Výchova v dětství

V této kategorii nás zajímá, jak byli respondenti vychovávaní svými rodiči a jakým způsobem je to ovlivnilo v dospělosti. Kategorie je sycena pojmy Čerpání z výchovy rodičů (dimenze silná), Dobré vztahy na základě pochopení rodičů (dimenze nezbytná).

A/1 No, určitě rodinné kořeny... co předáváme dětem, tak my předáváme to, co nám předali naši rodiče. A našim rodičům to zase předali jejich rodiče.

B/2 Myslím si, že hodně čerpám z toho, jak nás naše mamka vychovávala a co nás učila. Spíš na ty rodinné kořeny navazuji, než že bych se potřebovala s něčím nějak výrazně vyrovnávat.

D/4 Hrozně moc si srovnávám svoji rodinu, když jsem byla malá. Moje máma chodila do práce vždycky ve stejnou dobu a vrátila se vždycky ve stejný čas. Táta sice dělal na směny, ale mělo to řád. Já ten řád prostě nemám. Táta celý můj život mě vychovával tak, že za každý prohřešek jsem dostávala rukojetí od plácačky na mouchy nebo proutkem. Jsme se sestrou o rok, skoro jako dvojčata. Když jedna z nás dostávala, tak ta druhá plakala za dveřmi a maminka s ní. Já vlastně nemám z čeho čerpat, jak vychovávat svoje děti.

V kategorii Výchova v dětství se vynořuje významná subkategorie Nevyřešená traumata. Vztahuje se k emočnímu napětí a k nezpracovaným traumatům z dětství. Je sycena pojmy Špatné vztahy, rozvod rodičů (dimenze velmi závažná), Silné vtisky (dimenze náročná),

⁸⁹⁾ Strauss, J., Corbinová, J. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert, 1999, s. 43.

Nezpracované věci z minulosti s přesahem do přítomnosti (dimenze velmi vážná) a Tělesné tresty v dětství (dimenze ohrožující).

Subkategorie: Nevyřešená traumata

A/1 To jsou velice silné vtisky a myslím si, že je to skutečně na dlouhou dobu tady toto rozebírat. Protože někdy v té rodině se staly určité tragédie a ten vtisk si ty lidi nebo ta generace nesou po celý další život. A někdy i ty jejich dětí to táhnou s sebou. Takže je s tím potřeba pracovat, ale myslím si, že je to jako docela náročné, že někdy tam musí být ještě další terapie.

B/2 Mně se opravdu velice líbila ta meditace s paní Jiřinkou, ale spíš jsem si tam vzpomněla na nějaké rány, které nám vyprávěla a zažila naše maminka, než na svoje vlastní. Uvědomila jsem si nějaké věci, které ona musela řešit ve svém životě.

C/3 Měla jsem nějaké nezpracované věci, co se mně nelíbily na mém tátovi a mamince. Byli to vlastně ještě takové nedozrálé osoby, nevyspělé. Maminka byla hodně mladá, tatínek se vrátil z vojny a myslím si, že moc zkušeností ještě nepobrali. A od toho se odvíjel ten život.

D/4 Neustále nás zasahují nevyřešené problémy z minulosti. Mě zasáhlo, když se mamka rozvedla a měla to udělat hned, když cítila, že to není v pořádku. Žili jsme společně až do mých osmnácti let v tom, že se rodiče nemají rádi, vzájemně se nerespektují a jsou spolu jen kvůli nám, dětem. Pak se rozvedli, a když se teď potkají, tak se ani nepozdraví. Já s tím svým tátou nechci ty vztahy dál udržovat, protože se neshodneme na zásadních věcech. Můj manžel měl hodně pevnou ruku od svého otce a myslím si, že se to jakoby pořád v nás nese. Toho je asi tolik nevyřešeného v té minulosti.

2. kategorie: Nezvládání řešení konfliktů

Tato kategorie souvisí s konkrétními situacemi v rodinách respondentů. Zajímalo nás, jak se jim daří především práce s emocemi. Kategorie je sycena pojmy Převážení emocí s hlasitými projevy (dimenze velmi častá), Útočné reakce (dimenze závažná) a Snaha s emocemi pracovat (dimenze problematická), Neřešení konfliktu (dimenze riziková).

A/1 Máme čtyři děti, které jsou v pubertálním věku, a když mě vytočí, tak neovládnu své emoce a začnu se hlasitě projevovat.

B/2 V dané situaci, v té kritické je pro mě nejvíc obtížné udržet ten klid. Na děti i na toho manžela nezačít křičet. Tohle se mi zatím nedaří. U mě vždycky převáží ty emoce nad tím nadhledem. Ten útok u mě stále vítězí. S dětmi je to takové vyhocené, že většinou vše skončí vždycky řevem.

C/3 Někdy občas samozřejmě zapomenu a začnu útočit. Nějaká situace se u nás vyhrotila, že jsem začala útočit. Zvýšila jsem hlas, načisto zapoměla na tu první osobu jednotného čísla a spustila palbu na manžela. „Ty jsi to neudělal tak, jak jsem si to představovala, je to úplně blbě, vůbec se mi to nelíbí a už toho mám s tebou dost!“

D/4 První věc je, že pro to nemáme svůj čas, a když nějaký konflikt vznikne, tak spíš mlčím a nechám to zaniknout. Zůstává to ve mně a pak je z toho ta bomba. Myslím, že se tomu oba vyhýbáme. Neřešíme to. Ani do západu slunce, ani v dalším týdnu nebo měsíci a hromadí se to. Víme to oba. Není mi z toho dobře.

E/5 Zkousím to, aplikuju to, někdy se to podaří a někdy ne.

3. kategorie: Prvořadost partnerského vztahu

Tato kategorie se vztahuje k partnerskému vztahu a porovnává ho se vztahem k dětem. Je sycena pojmy Upřednostnění dětí před partnerem (dimenze velmi riziková), Časová zaneprázdněnost partnerů, absence společně tráveného času (dimenze problematická), Význam partnera po odchodu dětí z rodiny (dimenze častá).

A/1 No, toto je pro mě docela zásadní, protože jsem si po přednášce uvědomila, že na prvním místě jsou u mě děti a pak teprve partner. Takže se s tím snažím pracovat a vím, že je to pravda, protože ty děti nakonec až dosáhnou určitého věku, tak samozřejmě rodiče opustí a nakonec zbude přece jenom ten partner.

B/2 Někdy je to docela těžké nadřadit ten vztah k partnerovi před dětmi. My máme tři děti, takže každé to dítě má nějaké požadavky, nějaké problémy. A do toho ještě vzít toho partnera, který se o sebe dokáže postarat sám a dokáže vyřešit si svoje věci, to je někdy těžké. Ale myslím si, že je to opravdu důležité, protože i když se to někdy zdá nemožné dát tomu partnerovi přednost před dětmi, tak jednou se to bude hodit. Protože děti odejdou a potom zase zůstane jenom ten vztah já a manžel, takže je potřeba na tom pracovat. I když teď třeba se to může zdát, že na to není čas nebo kapacita, prostě večer, když oba už padáme na hubu, je těžké si najít čas a popovídat si, nebo být jenom spolu. Ale snažíme se, i díky mým rodičům, že můžeme dát děti k nim na hlídání. Takže občas ano, občas si najdeme čas sami pro sebe. Není to jednoduché, není to zcela automatické, ale myslím si,

že se snažíme. I ten kurz mi to tak nějak oživil. Jsou to věci, které podvědomě někde v sobě máme, ale ne vždy tomu klademe tu prioritu.

C/3 Myslím si, že když se partneři berou, tak na sebe mají daleko víc času. A pak přijdou děti. Já sama mám dvě. A člověk zapomíná na toho partnera, což si myslím, že je chyba. Víceméně naše děti už odrůstají a ten vztah je najednou jiný. Člověk najednou má víc času a zase o tom partnerovi začne přemýšlet. Podle mě je to spíš role ženy, která by měla zvládat děti i partnera, ale je náročné to synchronizovat. Měla by i partnerovi dát nějaké povinnosti, víc ho vložit do domácích prací, aby pak na sebe měli víc času. Já jsem měla pocit, že když jsem doma, že musím všechno zvládat a byla jsem z toho všeho tak unavená, že jsem na toho partnera občas málem zapomněla.

D/4 Tak já jsem na tu přednášku šla hlavně kvůli tomu, abych našla nějakou metodu, jak lépe uchopit vztahy s dětmi, jenomže jsem tam pochopila, že je to hlavně o tom partnerském vztahu.

My s manželem máme na sebe málo času, jen my dva. A když ten čas máme, tak nám spolu není dobře. Za svobodna jsme se pořád objímali a měli se strašně rádi. Ale teď jsme jen otec a matka a naše děti. Už jsem mu i řekla, že bych se nedivila, kdyby od nás odešel. Uvažuji i o tom, že bych se nastěhovala zpět k mojí mamce. Ale manžel jen mlčí a nic mi na to neřekne.

Ano, od narození mám na prvním místě děti a vlastně jsem zapomněla na mého chlapa, jako by nebyl. Od toho se odvíjí i náš intimní život, který úplně mizí. My fungujeme jako rodiče, ne jako partneři.

E/5 Snažíme se, snažíme a řekla bych, že občas se nám to daří a občas ne. Narazili jsme na to už ve zmiňovaném konfliktu, kdy mi manžel řekl, že má pocit, že děti mají vždycky přednost. Tak se snažím dívat se na to jeho očima od té doby a dávat mu najevo, že to tak úplně není, že kdyby on tady nebyl, tak tady není ten základní pilíř.

Vynořila se podkategorie Partnerská spolupráce. Je sycena pojmy Nesdílení společných emocí (dimenze velmi častá), Oboustranná snaha o dohodu (dimenze velmi náročná).

Subkategorie: Partnerská spolupráce

A/1 Problém je v tom, že můj pocit je, že by se mě měl zastat manžel, který by měl říct, tak vy jste to neudělali! Tak poslechnete tady mámu. Ale obvykle to dopadne tak, že manžel se k tomu absolutně nevyjádří. Takže ty děti mají pocit, že když manžel se k tomu nevyjádří, že si můžou dělat, co chtějí.

B/2 Já jsem ten útok, on je ten útek, takže pak se někde potkáme a vyříkáme si to.

Mám to štěstí, že se na to díváme s manželem hodně podobně. Že na tom pracujeme oba. Není to jednostranná věc, což si myslím, že je strašně důležité.

C/3 Lehčí je to se syny, horší komunikace je s manželem.

D/4 Když jsem potom přišla domů a s manželem jsme se o tom bavili, jak řešit nějaké konfliktní situace, tak jsme zjistili, že máme zásadní neshodu. Já chci hrozně moc řešit vše po dobrém a můj manžel mě neustále přesvědčuje o tom, že bez pevné ruky to prostě nejde. Já jen kroutím hlavou, že se v tak základních věcech neshodneme. U nás je – táta řekl tohle a máma to dělá jinak.

E/5 Snažíme se, snažíme a řekla bych, že občas se nám to daří a občas ne.

Dále se vynořila subkategorie Smír do západu slunce, související s řešením konfliktů v tomtéž dni. Je sycena pojmy Vlastní psychohygienu (dimenze významná), Klidný spánek (dimenze jistá) a S dětmi řešení snazší než s partnerem (dimenze velmi častá).

Subkategorie: Smír do západu slunce

A/1 Takže pro mě je takový veliký náboj to, že se skutečně máme usmířit před tím, než jdeme spát, protože člověk, když jde spát, tak mu to neustále se rojí v hlavě a ten spánek je pak neklidný. Takže je to pro mě docela náročné, abych to své ego jakoby potlačila a přišla jako první, začala s tím objetím a požádala o takové jako... no, prostě, abychom se udobřili. Určitě to efekt má a myslím si, že je to dobrá cesta. Určitě je tomu tak, protože samozřejmě, když si jde člověk lehnout s těmi emocemi a s tím vztekem a usíná s tím a ještě ten pohled je takový podmračený, tak ráno vstáváte s tím, že ještě tady ten konflikt bude pokračovat, tak určitě to není dobré. Takže si myslím, že je to velice dobrá metoda.

B/2 To si myslím, že se nám daří. Protože to mi kladla na srdce i moje maminka, že je potřeba tyhle věci řešit do západu slunce. Ne vždy úplně se to podaří. Hlavně s manželem. S těmi dětmi je to lepší. Tam si popřejeme dobrou noc a tak nějak před usnutím si myslím, že se to urovná, uklidní. A když jdou děti spát, tak už všechno mají, tu jistotu. S tím manželem je to trošku horší, ale myslím si, že si to nenosíme až úplně nějak daleko do dalších dnů. Když ne před západem slunce, tak druhý den se to vyřeší.

C/3 Je to mnohem lepší, když se to podaří, rozbouřená řeka se uklidní. Protože mám pak daleko hodnotnější spánek a nemusím přemýšlet, co ještě musím řešit. Docela mi to jde.

D/4 Ale manžel jen mlčí a nic mi na to neřekne. Pokud si to nevyříkáme každý den, tak z toho jednoho dne bude bomba, která vybuchne. Řešit konflikt do západu slunce se mi daří s dětma, ale s manželem určitě ne.

E/5 Dost jsme se o to oba snažili, protože to bylo hodně tíživé, ale slunce už bylo hodně zapadlé, hvězdy už svítily, měsíc taky, ale nakonec jsme šli spát s usmířenou věcí.

4. kategorie: Smír s rodiči

V této kategorii se soustředíme na to, jak se respondenti vyrovnali s výchovou v dětství a zda chovají ke svým rodičům úctu. Kategorie je sycena pojmem Usmíření s rodiči (dimenze silná a nezbytná).

B/2 Tak mně se osobně nejvíce líbila a oslovila ta meditace, nebo jak to mám nazvat, s paní Jiřinou, při které jsme se měli vyrovnat s rodiči. To mě zasáhlo asi nejvíc z toho kurzu. Uvědomila jsem si nějaké věci, které ona musela řešit ve svém životě a že vlastně ji hrozně obdivuji za to, s čím se musela umět vyrovnat a že jsme měli velice šťastné dětství. I teď spolu máme báječné vztahy, takže nemám nějaké křivdy. Spíš těžím z toho, co nám dala do života. Nevím, jestli bych ty děti tak zvládala bez její pomoci.

C/3 Díky kurzu jsem pochopila, že rodiče dělali vlastně v té době to nejlepší, co mohli, protože se brali hodně brzo. Díky Škole lásky jsem pochopila, že rodiče jsou prostě mými rodiči a že je mám vlastně ráda takové, jací jsou. I s těma chybama. A je to úplně jiné. Jiný pocit. A mám radost, když je vidím. Dřív to bylo jiné.

E/5 Máme pěkné vztahy a nenesu žádnou bolest.

5. kategorie: Pravidla

Kategorie se vztahuje k hranicím, nastaveným sobě i druhým v rodinách klientů. Je sycena pojmy Je těžké pravidla dodržet (dimenze náročná), Absence řádu v rodině (dimenze riziková).

A/1 V naší rodině jsme zavedli určitá pravidla, která jsme napsali na papír, např. s čím mají děti pomáhat v domácnosti, ale musím přiznat, že se mně to moc nedaří. Obtížné je to, že když někdy děti tyto pravidla nedodrží, tak jak to zvládat a jak je donutit, aby tyto pravidla dodržely.

B/2 Zatím si myslím, že nemáme žádná přesně stanovená pravidla. Nevím.

C/3 No, nevím, u nás je trošku styl, dá se říct, svobody. Komunikujeme spolu dobře. Pravidla? No třeba zasedací pořádek u stolu, kdo poslední přijde domů, zamyká dveře...

D/4 Protože manžel nepravidelně pracuje, někdy z domu, někdy je na pracovní cestě mimo Brno a ty děti tím pádem taky nemají řád. Nemají prostě žádná pravidla, ani v naší výchově žádná nejsou. U nás doma byly jasně dané pevnou rukou. Špatná známka – dostaneš, neuklidíš – dostaneš, prostě bylo jasné, že v sobotu dopoledne se uklízí a je to pravidlo a to se neporušuje. Chodí se s odpadkami, je za to pět korun. Když ne, tak těch pět korun nedostaneš. Vidím i to, že pravidelnost rytmu toho týdne nám chybí.

E/5 Určitě, těch pravidel je u nás spousta, spíš jsou to takové nepsané zákony, které děti dodržují od začátku, co byly maličké. Třeba – když si jedno hraje s nějakou hračkou, že mu ji druhý nesebere z ruky. Máme rozdělené služby v kuchyni, což považuju za základ obsluhy domácnosti, abychom se vystřídali a byl klid. A nemuseli jsme to řešit každý den.

6. kategorie: Emoční konfrontace

Tato kategorie se vztahuje k řešení konfliktů jinak než útokem nebo útekem. Zajímalo nás, jak se respondentům daří praktikovat emoční konfrontaci v jejich rodinách. Kategorie je sycena pojmy Boj s převažujícími emocemi (dimenze velmi náročná), Vyjadřování emocí v první osobě jednotného čísla (dimenze klíčová a nezbytná), Efekt emoční konfrontace (dimenze silná).

A/1 Mám v tom určité potíže.

B/2 Když dojde na ty emoce nebo na tu vyhrocenou situaci, tak ten útok u mě stále vítězí.

C/3 Nejvíce mě oslovilo to, jak rodina spolu komunikuje. To, že rodiče se nepovyšují nad děti a navazují mezi sebou takové kamarádské vztahy, pomocí nichž věci fungují, tak jak mají nebo jdou snáz. Když členové rodiny něco potřebují anebo když se mně něco nelíbí, tak mluvím v té první osobě jednotného čísla. Neříkám: „Ty jsi to neudělal, ty jsi nevynesl koš, ty jsi neuklidil pokoj.“ Říkám: „Mně se to nelíbí, prosím tě, dej to do pořádku.“ Ano, to se mi daří. Snažím se řešit konflikty domluvou nebo vlastním příkladem. Jak bych si třeba představovala, aby se situace vyřešila líp než útočením nebo utíkaním. Nastíním, jak mně by bylo dobře. Trošičku to zafunguje.... Vlastně docela dost. Myslím si, že v naší rodině líp komunikujeme, je to takové jiné... víc sdílíme, víc si důvěřujeme, víc se otvíráme, což nebylo. Je prima si říct, co mě mrzí nebo trápí, víc se sobě věnujeme, bych řekla. Máme na sebe i víc času.

D/4 Já už předem očekávám, že to nepřijme, že bude negativní reakce. Radši se nevyjádřím. Ani manžel mi nikdy neřekne to, co cítí. Pak je hrozně těžké, abych to dělala já. Ale vůči dětem už to umím a má to efekt. Syn, když něco chce a já mu to nechci dát, tak se strašně rozčílí a válí se po zemi. Nechám ho chvíli ten vztek vybouřit, aby si to prožil. Já když jsem vzteklá, tak si také musím zakřičet nebo něco nehezkého říct, aby se mi ulevilo. Ale když už je v té křeči moc dlouho, on vlastně volá, abych ho obejmula. Obejmu ho, on se brání, ale pak povolí a chce se chovat jako miminko. A úplně vidím, jak to hrozně potřebuje.

E/5 Možná náš poslední konflikt s manželem, kdy ten průběh byl trochu odlišný od těch předchozích. Zamyslela jsem se nad tím, jak on se opravdu cítí a snažila se ho pochopit.

7. kategorie: Na chybách rosteme

Kategorie se vztahuje k přístupu k chybám – od jejich uvědomění, řešení až po zpracování. Je sycena pojmy Práce na sobě (dimenze nezbytná), Proces omluvy (dimenze silná), Chyba na druhé straně (dimenze riziková).

A/1 No, přijímání chyb je takové trochu ošemetné, ale je pravda, že právě v těch emocích a v tom vytočení, co ty děti někdy dokáží, tak jsem se někdy unáhnila a řekla nějaké to slovo opravdu vulgární a pak mě to mrzelo. Takže jsem pak za tím dotyčným dítětem přišla a omluvila jsem se mu. Řekla jsem, že jsem přestřelila, že mě teda vytočil, ale že se mu omlouvám. Asi tak. Já se snažím toto opravdu praktikovat, snažím se to přenést do své rodiny a snažím se pracovat na sobě.

B/2 Ano, já jsem se dál neposunula. V tomhle směru si myslím, že mně ten kurz pomohl v tom, že jsem si to uvědomila. Výrazněji si uvědomuji, kde ty chyby dělám. Ale ještě bych opravdu potřebovala se dostat dál a víc s tím pracovat.

Ne vždy je jednoduché přijít za partnerem nebo dětmi a říct jim, že jsem přestřelila a neměla po nich tak křičet nebo jsem to neměla takhle řešit. Ale někdy se mi to daří. Já se snažím, když děti si něco navzájem udělají, aby se omluvily. A když je z něčeho nařknou, že to neudělaly nebo měly udělat a pak zjistím, že to nebylo oprávněné, tak se jim snažím omluvit. S tím souvisí i to, že problémy se mají řešit do západu slunce. Snažím se o to, ne vždy se to daří. Já si myslím, že kurz se právě dotkl mě osobně. Že si začínám víc některé věci uvědomovat a víc třeba s tím už začínám pracovat.

C/3 Člověk si to učení musí prostě pořád opakovat a já si myslím, že se to dá naučit. Ale občas ten krokodýl – no prostě je v nás!

D/4 Ani manžel mi nikdy neřekne to, co cítí. Pak je hrozně těžké, abych to dělala já.

E/5 Jsem takový Matlafousek, který určitě pokazí spoustu věcí. Když jde o drobnosti, tak se omlouvám a ráda. Když jde o zásadní věci, tak spíš čekám, až přijde ten druhý.

8. kategorie: Bezpodmínečná láska

Kategorie se vztahuje k sebezpřijetí a přijetí ostatních členů rodiny v lásce za všech okolností. Je sycena pojmy Sdílení společného života (dimenze náročná), Vnitřní pokoj (dimenze silná), Láska jako dar (dimenze důležitá), Řád v nás (dimenze jistá).

A/1 Nejvíce mě oslovilo na přednáškách Škola lásky v rodině to, že vnitřně cítím, že to, co přednášející vykládala, tak je to všechno pravda a vnitřně mě to naplňuje a oslovuje. Cítím, že bych podle tohoto systému chtěla svůj život vést a realizovat.

B/2 I ten kurz mi to tak nějak oživil. Jsou to věci, které podvědomě někde v sobě máme, ale ne vždy tomu klademe tu prioritu. No, ještě jsem si vzpomněla na to, co je možná jádrem celé té metody a přijde mi to důležité. A to je ta bezmezná láska jak k tomu partnerovi, tak k těm dětem. U těch dětí je to mnohem jednodušší, i když často je to taky velká dřina je milovat se všema jejich kecama. To mi přijde na Škole lásky velice krásná myšlenka, že když s někým sdílíme ten svůj život, takže bychom to měli brát se vším, i tím špatným, nebo z našeho pohledu ne úplně dokonalým.

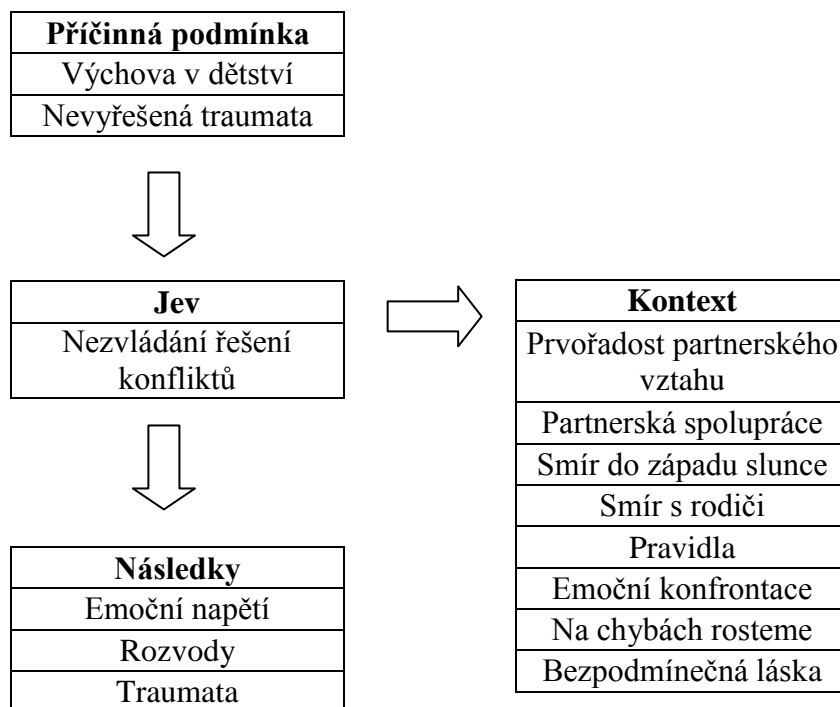
C/3 A je strašně důležité to přijetí partnera a synů bez podmínek. Brát je takové, jací jsou. Přece neříkám, až opravíš auto, pak Tě budu mít ráda. To s láskou vůbec nesouvisí. Pak mám vlastně i já sama v sobě větší klid, protože je беру s těma chybyama.

E/5 Jsem za to velice ráda, že jsem na kurzu mohla být a myslím si, že pracovat na vztazích lidí v dnešní době je zásadní otázka. Občas nám připadá, že jsou všechny ty vztahy pokřivené a že lidé nestaví na své rodině nebo na ni nehledí. Myslím si, že cokoliv se udělá pro to, aby si lidé uvědomili, že rodina je základ a že v ní dáváme svým dětem základní vybavení do života, tak to mi přijde skvělé.

Axiální kódování

Nyní budeme ve vytvořených kategoriích a subkategoriích hledat jejich vzájemné propojení za účelem vytvoření schématu. Podle Strausse a Corbinové budeme postupovat v rámci axiálního kódování (Obr. č. 2, str. 49).

Ústředním jevem schématu je podle všech respondentů „Nezvládnání řešení konfliktů“. Příčinnou podmínkou tohoto jevu jsme určili „Výchovu v dětství“ a „Nevyřešená traumata“. Následkem „Nezvládnání řešení konfliktů“ je kategorie „Traumata“. Kontextem ústředního jevu jsou kategorie: „Prvořadost partnerského vztahu“, „Partnerská spolupráce“, „Smír do západu slunce“, „Smír s rodiči“, „Pravidla“, „Emoční konfrontace“, „Na chybách rosteme“ a „Bezpodmínečná láska“.

Obr. č. 2: Model axiálního kódování

Rozhovory s účastníky přednášek

A/1

Co Vás osobně nejvíce oslovilo na přednáškách Škola lásky v rodině?

Nejvíce mě oslovilo na přednáškách Škola lásky v rodině to, že vnitřně cítím, že to, co přednášející vykládala, tak je to všechno pravda a vnitřně mě to naplňuje a oslovuje. Cítím, že bych podle tohoto systému chtěla svůj život vést a realizovat.

Jaké poznatky z kurzu aplikujete ve Vaší rodině? Co se Vám daří a co je obtížné?

V naší rodině jsme zavedli určitá pravidla, která jsme napsali na papír, např. s čím mají děti pomáhat v domácnosti, ale musím přiznat, že se mně to moc nedaří. Obtížné je to, že když někdy děti tyto pravidla nedodrží, tak jak to zvládat a jak je donutit, aby tyto pravidla dodržely.

Snažíte se po absolvování kurzu pracovat se svými emocemi, jak se to projevuje? (útok x útěk, používání první osoby jednotného čísla)

Mám v tom určité potíže, protože máme čtyři děti, které jsou v pubertálním věku, a když mě vytočí, tak neovládnu své emoce a začnu se hlasitě projevovat. A to se mně samotné nelíbí a myslím si, že to není dobré ani pro ty samotné děti a někdy mně ujede i nějaké to slovo, které není skutečně vhodné.

Čtyři děti velké... to musí být náročné. A máte v rodině stanovena nějaká základní pravidla, která všichni dodržují a jaká to jsou?

Základní pravidla máme napsaná na papíře, že kdo který den má umývat nádobí, kdo má poskládat boty a někdy se stane, že někdy to někdo udělá, ale taky se stává, že to neudělá. Problém je v tom, že můj pocit je, že by se mě měl zastat manžel, který by měl říct, tak vy jste to neudělali! Tak poslechnete tady mámu. Ale obvykle to dopadne tak, že manžel se k tomu absolutně nevyjádří. Takže ty děti mají pocit, že když manžel se k tomu nevyjádří, že si můžou dělat, co chtějí.

Ted' bych se chtěla zeptat na nějakou konfliktní situaci, kterou jste se pokusila řešit jinak než před kurzem. Dokážete si na něco takového vzpomenout?

No tak, jsou to obyčejné, praktické hádky, které například vznikají kvůli těm dětem, že něco neudělaly a já po nich chci, aby to udělaly, a pak se pohádáme s manželem, že jemu je to jedno. Anebo je to obyčejná hádka kvůli tomu, že jsme třeba měli někam jet a nezvládli jsme to, nebo někam dojít, nebo manžel měl něco udělat, prostě jsou to obyčejné hádky. Takže pro mě je takový veliký náboj to, že se skutečně máme usmířit před tím, než jdeme spát, protože člověk, když jde spát, tak mu to neustále se rojí v hlavě a ten spánek je pak neklidný. Takže je to pro mě docela náročné, abych to své ego jakoby potlačila a přišla jako první, začala s tím objetím a požádala o takové jako.... no, prostě, abychom se udobřili. Určitě to efekt má a myslím si, že je to dobrá cesta.

Takže pro Vás je nové to, že se snažíte ten konflikt zpracovat do západu slunce. To Vám utkvělo a snažíte se zpracovat to v tomtéž dni? Určitě je těžké to ze zaběhnutého života nějak změnit, ale vidím, že Vás zaujal ten západ slunce – je tomu tak?

Určitě je tomu tak, protože samozřejmě, když si jde člověk lehnout s těmi emocemi a s tím vztekem a usíná s tím a ještě ten pohled je takový podmračený, tak ráno vstáváte s tím, že ještě tady ten konflikt bude pokračovat, tak určitě to není dobré. Takže si myslím, že je to velice dobrá metoda. A je to vždycky o člověku, aby sám možná došel k nějaké pokoře, uvědomil si, co udělal špatně a došlo k nějakému tomu sblížení a odprošení a tak.

Děkuji. Na přednášce byla řeč i o rodinných kořenech. Jak je pro Vás náročné se s nimi vyrovnat a jakým způsobem je přijmout?

No, určitě rodinné kořeny... co předáváme dětem, tak my předáváme to, co nám předali naši rodiče. A našim rodičům to zase předali jejich rodiče. To jsou velice silné vtisky a myslím si, že je to skutečně na dlouhou dobu tady toto rozebírat. Protože někdy v té rodině se staly určité tragédie a ten vtisk si ty lidi nebo ta generace nesou po celý další život. A někdy i ty jejich dětí to táhnou s sebou. Takže je s tím potřeba pracovat, ale myslím si, že je to jako docela náročné, že někdy tam musí být ještě další terapie.

Děkuji. V kurzu se kladl veliký důraz na vztah partnerů, který by měl být upřednostněný před vztahem k dítěti. Jak se snažíte toto pravidlo uvést do běžného života ve Vaší rodině?

No, toto je pro mě docela zásadní, protože jsem si po přednášce uvědomila, že na prvním místě jsou u mě děti a pak teprve partner. Takže se s tím snažím pracovat a vím, že je to pravda, protože ty děti nakonec až dosáhnou určitého věku, tak samozřejmě rodiče opustí a nakonec zbude přece jenom ten partner.

Ano, děkuji za upřímnost. Dokážete si vzpomenout na něco, co jste pokazil/a? Jak to dopadlo? Dokázala jste přiznat chybu a vyrovnat se s tou situací?

No, přijímání chyb je takové trošku ošemetné, ale je pravda, že právě v těch emocích a v tom vytočení, co ty děti někdy dokáží, tak jsem se někdy unáhlila a řekla nějaké to slovo opravdu vulgární a pak mě to mrzelo. Takže jsem pak za tím dotyčným dítětem přišla a omluvila jsem se mu. Řekla jsem, že jsem přestřelila, že mě teda vytočil, ale že se mu omlouvám. Asi tak.

A můžete mně ještě na závěr říct, zda absolvování kurzu mělo nějaký praktický dopad na Vaši rodinu a jestli se něco změnilo?

No, myslím si, že těchto kurzů by podle mého pohledu mělo být víc, že by se to mělo vyučovat na základních školách už minimálně od třetí třídy až po vysokou, protože toto se v žádných školách neučí. A myslím si, že je to naprosto zásadní, jak by se lidi měli chovat k sobě a k dětem. Já se snažím toto opravdu praktikovat, snažím se to přenést do své rodiny a snažím se pracovat na sobě, aby opravdu tyto změny byly ku prospěchu celé naší rodiny i výchovy našich dětí.

B/2

Ráda bych se Vás zeptala, co Vás osobně nejvíce oslovilo na přednáškách Škola lásky v rodině?

Tak mně se osobně nejvíce líbila a oslovila ta meditace, nebo jak to mám nazvat, s paní Jiřinou, při které jsme se měli vyrovnat s rodiči. To mě zasáhlo asi nejvíc z toho kurzu.

Jsou nějaké poznatky z kurzu, které aplikujete ve Vaší rodině? A pokud ano, tak co se Vám daří a co je pro Vás těžké?

Cíleně asi neaplikuji žádné poznatky z kurzu. Snažím se nebo chtěla bych zvládat situace s větším nadhledem a víc používat a říkat to, co mě nejvíc zasáhne, ale upřímně se mi to úplně nedaří. V dané situaci, v té kritické je pro mě nejvíc obtížné udržet ten klid. Na děti i na toho manžela nezačít křičet. Tohle se mi zatím nedaří. U mě vždycky převáží ty emoce nad tím nadhledem. Zpětně si pak uvědomuji, že jsem se nechovala úplně dobře a že jsem se měla líp vcítit do té situace, jak se cítí ty děti nebo manžel. Ale to si vždycky uvědomím až zpětně.

A máte v rodině stanovena nějaká základní pravidla, která všichni dodržují, případně jaká pravidla to jsou?

Zatím si myslím, že nemáme žádná přesně stanovená pravidla. Nevím.

Nenapadá Vás nic konkrétního? Nevadí.

Už byla řeč o emocích, které náš život hodně ovlivňují, tak pojďme se na ně podívat blíž. Konkrétně na útok a útek. O tom byla v kurzu hodně řeč. Říkala jste, že je pro Vás obtížné pracovat s emocemi. Jak se Vám daří používat pravidlo vyjadřovat svoje emoce v první osobě jednotného čísla a jak zvládáte konflikty?

U mě právě zatím stále ještě převažuje ten útok, ta první osoba se mi zatím stále ještě moc nedaří. Možná už mám našlápnuto k nějakému zlepšení, protože jak se říká uvědomit si tu vlastní chybu, pak se s tím dá daleko lépe pracovat, když už člověk aspoň přistoupí na to, že dělá něco špatně, ale zatím jsem se nepřehoupla dál než na to uvědomění si, že to nezvládám úplně dobře. Úplně tak, jak bych si představovala. Když dojde na ty emoce nebo na tu vyhrocenou situaci, tak ten útok u mě stále vítězí.

Vidím, že v tom máte jasno.

Ano, já jsem se dál neposunula. V tomhle směru si myslím, že mně ten kurz pomohl v tom, že jsem si to uvědomila. Výrazněji si uvědomuji, kde ty chyby dělám. Ale ještě bych opravdu potřebovala se dostat dál a víc s tím pracovat. Ale zatím se mi to pořád nedaří zvládnout tu danou, vyhrocenou, emocionální situaci. Prostě útok vítězí!

A vzpomenete si na nějakou situaci, kdy jste se pustila do útoku a potom třeba i na nějakou jinou, kdy jste si to třeba uvědomila a zkusila jiné řešení?

Na situace s útokem si vzpomenu hodně, ale na ty ostatní ... no, nevím, útok momentálně vítězí! S dětmi je to takové vyhrocené, že většinou vše skončí vždycky řevem. Maminka křičí. Mně totiž připadá, že i když se snažím použít první osobu, že sklouzávám k vydírání. Podívejte se, jak vaše maminka trpí.

Ale vy vlastně ani netrpíte, vy spíš zuříte. A je pro vás těžké vyjadřovat se v první osobě, když jste pohlcená v emocích.

Ano, přesně tak.

Tak mám tady další dotaz. V kurzu byl kladem veliký důraz na to, aby se konflikty nějakým způsobem zpracovávaly před západem slunce, v tomtéž dni.

To si myslím, že se nám daří. Protože to mi kladla na srdce i moje maminka, že je potřeba tyhle věci řešit do západu slunce. Ne vždy úplně se to podaří. Hlavně s manželem. S těmi dětmi je to lepší. Tam si popřejeme dobrou noc a tak nějak před usnutím si myslím, že se to urovná, uklidní. A když jdou děti spát, tak už všechno mají, tu jistotu. S tím manželem je to trošku horší, ale myslím si, že si to nenosíme až úplně nějak daleko do dalších dnů. Když ne před západem slunce, tak druhý den se to vyřeší.

V tom je ta myšlenka, aby se problémy nekupily a nepřerostly nás.

Toto si myslím, že se nám daří. Nevím, jestli je to zásluhou kurzu, naše mamka nám to vždycky říkala, je potřeba to řešit co nejdříve, aby se to netáhlo a nenabalovalo dál. Možná je to i zásluhou manžela, který na rozdíl ode mě není cholerický typ. Já jsem ten útok, on je ten útek, takže pak se někde potkáme a vyřikáme si to.

Teď mám takový dost osobní dotaz, ale vyrovnejte se s ním, jak naznáte. Jak náročné je pro Vás vyrovnání s rodinnými kořeny? Vaše rodina, výchova, vztahy Vašich rodičů, rodina, z které pocházíte?

Já si myslím, že z naší rodiny hodně čerpám. Nemyslím, že bychom tam měli nějaké velké bolesti, rány nebo něco, co by se mi vyložene z dětství nelíbilo. Myslím si, že hodně čerpám z toho, jak nás naše mamka vychovávala a co nás učila. Spíš na ty rodinné kořeny navazuji, než že bych se potřebovala s něčím nějak výrazně vyrovnávat. Mně se opravdu velice líbila ta meditace s paní Jiřinkou, ale spíš jsem si tam vzpomněla na nějaké rány,

kteřé nám vyprávěla a zažila naše maminka, než na svoje vlastní. Uvědomila jsem si nějaké věci, které ona musela řešit ve svém životě a že vlastně ji hrozně obdivuji za to, s čím se musela umět vyrovnat a že jsme měli velice šťastné dětství. I teď spolu máme báječné vztahy, takže nemám nějaké křivdy. Spíš těžím z toho, co nám dala do života. Nevím, jestli bych ty děti tak zvládala bez její pomoci.

Děkuji. Teď bych se ráda dotkla Vašeho partnerského vztahu, protože v kurzu byl kladen důraz na to, že vztah partnerů by měl být nadřazený nad vztahem rodičů k dítěti. Jak dalece toto platí ve Vaší rodině nebo jak Vás to oslovuje?

Někdy je to docela těžké nadřadit ten vztah k partnerovi před dětmi. My máme tři děti, takže každé to dítě má nějaké požadavky, nějaké problémy. A do toho ještě vzít toho partnera, který se o sebe dokáže postarat sám a dokáže vyřešit si svoje věci, to je někdy těžké. Ale myslím si, že je to opravdu důležité, protože i když se to někdy zdá nemožné dát tomu partnerovi přednost před dětmi, tak jednou se to bude hodit. Protože děti odejdou a potom zase zůstane jenom ten vztah já a manžel, takže je potřeba na tom pracovat. I když teď třeba se to může zdát, že na to není čas nebo kapacita, prostě večer, když oba už padáme na hubu, je těžké si najít čas a popovídat si, nebo být jenom spolu. Ale snažíme se, i díky mým rodičům, že můžeme dát děti k nim na hlídání. Takže občas ano, občas si najdeme čas sami pro sebe. Není to jednoduché, není to zcela automatické, ale myslím si, že se snažíme. I ten kurz mi to tak nějak oživil. Jsou to věci, které podvědomě někde v sobě máme, ale ne vždy tomu klademe tu prioritu. Ne vždy nám to připadá jako nejdůležitější, protože děti jsou nemocné a člověk se musí věnovat jenom jim. Každý máme nějak svoji práci, do toho ještě ty pracovní problémy, ne vždy se to daří, ale pracujeme na tom. Mám to štěstí, že se na to díváme s manželem hodně podobně a taky, že na tom pracujeme oba. Není to jednostranná věc, což si myslím, že je strašně důležité.

Teď mám dotaz z jiného soudku. A sice ohledně chyb, protože chyby v životě člověka jsou nesmírně důležité a záleží, jak se k nim postavíme. Jestli si třeba dokážete vzpomenout na něco, co jste pořádně pokazila? Co se Vám opravdu nepodařilo, byla to Vaše chyba a Vaše vina. Jak jste s tím dále pracovala, jak jste se přes to přenesla?

Na nějakou fatální chybu si nejsem schopna vzpomenout ani si nemyslím, že bych nějakou úplně fatální chybu udělala. Spíš takové dílčí, malé, drobné chyby. Emoce převáží nad chladným rozumem a pak si to třeba vyčítám nebo se necítím úplně dobře. Ne vždy je

jednoduché přijít za partnerem nebo dětmi a říct jim, že jsem přestřelila a neměla po nich tak křičet nebo jsem to neměla takhle řešit. Ale někdy se mi to daří. Já se snažím, když děti si něco navzájem udělají, aby se omluvily. A když je z něčeho nařknu, že to neudělaly nebo měly udělat a pak zjistím, že to nebylo oprávněné, tak se jim snažím omluvit. S tím souvisí i to, že problémy se mají řešit do západu slunce. Snažím se o to, ne vždy se to daří.

Z našeho společného rozhovoru mám pocit, že Váš život je výrazně emocionální. Myslím, že pro Vás emoce mnoho znamenají. I kurz se emocím velmi věnoval, obohacují náš život, zabarvují ho a činí pestřejším.

Já jsem takový cholerickej člověk v těch rodinných věcech. Snadno se rozčilím, i když se tomu snažím bránit. Ale co se týká chodu domácnosti, když přijdeme domů, děti mají psát úkoly. Místo toho dělají nějaké kraviny, za půlhodiny máme někam odejít, už jsem chtěla mít všechno hotové. Místo toho Adélka teprve dojídá oběd. Tak ano, potom hrozně řvu.

S třemi dětmi mladšího věku lze zřejmě jen stěží žít bez emocí, že?

Ano, v tomto partnerském a rodinném životě se mi to stává hodně často, že se prostě rozčilím a snažím se svůj názor nebo představu vnutit všem ostatním. A možná ne úplně šťastně, ale takovou tou hlasitou, násilnou formou. Emoce v každém případě převažují.

Děkuji za Vaši upřímnost. A mám poslední dotaz. Zda absolvování kurzu mělo pro Vás nějaký smysl a zda se to nějak prakticky projevilo ve Vaší rodině?

Já si myslím, že se právě dotkl mě osobně. Že na tu rodinu jako takovou to dopad úplně nemělo, protože se mně nedaří zvládat některé situace s chladnou hlavou nebo používat tu první osobu. Spíš si myslím, že to mělo dopad na mě, že si začínám víc některé věci uvědomovat a víc třeba s tím už začínám pracovat. Ale té rodiny jako takové se to, myslím, ještě nedotklo. Že si možná nevšimli, že jsem absolvovala nějaký kurz. Ale jak říká můj manžel, změny začínají uvědoměním.

Máte ještě něco, co byste chtěla Vy sama k našemu tématu dodat?

No, ještě jsem si vzpomněla na to, co je možná jádrem celé té metody a přijde mi to důležité. A to je ta bezmezná láska jak k tomu partnerovi, tak k těm dětem. U těch dětí je to mnohem jednodušší, i když často je to taky veliká dřina je milovat se všema jejich kecama. To mi přijde na Škole lásky velice krásná myšlenka, že když s někým sdílíme ten svůj

život, takže bychom to měli brát se vším, i s tím špatným, nebo z našeho pohledu ne úplně dokonalým.

C/3

Co Vás osobně nejvíce oslovilo na přednáškách Škola lásky v rodině?

Nejvíce mě oslovilo to, jak rodina spolu komunikuje. To, že rodiče se nepovyšují nad děti a navazují mezi sebou takové kamarádké vztahy, pomocí nichž věci fungují, tak jak mají nebo jdou snáz.

A co Vám jde dobře a co je pro Vás těžké?

Dobře... asi ta komunikace. Když členové rodiny něco potřebují anebo když se mně něco nelíbí, tak mluvím v té první osobě jednotného čísla. Neříkám: „Ty jsi to neudělal, ty jsi nevynešl koš, ty jsi neuklidil pokoj.“ Říkám: „Mně se to nelíbí, prosím tě, dej to do pořádku.“

A daří se to?

Ano, to se mi daří.

Tak gratuluji a co je pro Vás naopak těžké?

Lehčí je to se syny, horší komunikace je s manželem.

A máte v rodině nastavená nějaká pravidla?

No, nevím, u nás je trošku styl, dá se říct, svobody. Komunikujeme spolu dobře. Pravidla? No třeba zasedací pořádek u stolu, kdo poslední přijde domů, zamyká dveře...

No, vidím, že ta pravidla jsou u Vás už tak zautomatizovaná, že patří k Vašemu životu. A co emoce? Jak Vám jde zvládat útok a útěk?

Někdy občas samozřejmě zapomenu a začnu útočit. Ale vzpomenu si na krokodýly z kurzu a v tu ránu se mi mihne v hlavě – jsem přeci člověk, nejsem zvíře! A toto stejně říkám manželovi, když začne zvedat hlas, protože má pocit, že mu nerozumím a že tím křičením něco vyřeší. Ten krokodýl z kurzu mi velice pomáhá.

Takže jste spíše typ útočný než utíkací?

Ano, nerada utíkám, spíše útočím.

Jak se snažíte tyto tendence zvládat?

Tlumím je. Snažím se řešit konflikty domluvou nebo vlastním příkladem. Jak bych si třeba představovala, aby se situace vyřešila líp než útočením nebo utíkáním. Nastíním, jak mně by bylo dobře.

A zafunguje to?

Trošičku to zafunguje... Vlastně docela dost.

A daří se Vám to zvládnout v tomtéž dni?

Je to mnohem lepší, když se to podaří, rozbouřená řeka se uklidní. Protože mám pak daleko hodnotnější spánek a nemusím přemýšlet, co ještě musím řešit. Docela mi to jde.

Výborně! Další dotaz je intimnějšího rázu, tak na něj odpovězte, co sama chcete. Jak náročné je pro Vás vyrovnání se s rodinnými kořeny?

Před kurzem to bylo pro mě hodně náročné, měla jsem nějaké nezpracované věci, co se mně nelíbily na mém tátovi a mamince. Díky kurzu jsem pochopila, že rodiče dělali vlastně v té době to nejlepší, co mohli, protože se brali hodně brzo. Byli to vlastně ještě takové nedozrálé osoby, nevyspělé. Maminka byla hodně mladá, tatínek se vrátil z vojny a myslím si, že moc zkušeností ještě nepobrali. A od toho se odvíjel ten život. Díky Škole lásky jsem pochopila, že rodiče jsou prostě mými rodiči a že je mám vlastně ráda takové, jací jsou. I s těma chybama. A je to úplně jiné. Jiný pocit. A mám radost, když je vidím. Dřív to bylo jiné.

Nyní se pojd'me vrátit k Vašemu partnerskému vztahu. V kurzu se kladl veliký důraz na jeho prioritu.

Myslím si, že když se partneři berou, tak na sebe mají daleko víc času. A pak přijdou děti. Já sama mám dvě. A člověk zapomíná na toho partnera, což si myslím, že je chyba. Víceméně naše děti už odrůstají a ten vztah je najednou jiný. Člověk najednou má víc času a zase o tom partnerovi začne přemýšlet. Podle mě je to spíš role ženy, která by měla zvládat děti i partnera, ale je náročné to synchronizovat. Měla by i partnerovi dát nějaké povinnosti, víc ho vložit do domácích prací, aby pak na sebe měli víc času. Já jsem měla

pocit, že když jsem doma, že musím všechno zvládat a byla jsem z toho všeho tak unavená, že jsem na toho partnera občas málem zapomněla.

Jak vlastně snášíte chyby, jak je překonáváte? Vzpomenete si na nějakou chybu z poslední doby?

Zapomněla jsem na správné řešení. Nějaká situace se u nás vyhrotila, že jsem začala útočit. Zvýšila jsem hlas, načisto zapomněla na tu první osobu jednotného čísla a spustila palbu na manžela. „Ty jsi to neudělal tak, jak jsem si to představovala, je to úplně blbě, vůbec se mi to nelíbí a už toho mám s tebou dost!“ Člověk si to učení musí prostě pořád opakovat a já si myslím, že se to dá naučit. Ale občas ten krokodýl – no prostě je v nás!

Blížíme se k závěru našeho rozhovoru. Když to tak všechno shrneme, jaký si myslíte, že měl kurz praktický dopad na Vaši rodinu, co se změnilo?

Myslím si, že v naší rodině líp komunikujeme, je to takové jiné... víc sdílíme, víc si důvěřujeme, víc se otvíráme, což nebylo. Je prima si říct, co mě mrzí nebo trápí, víc se sobě věnujeme, bych řekla. Máme na sebe i víc času. A je strašně důležité to přijetí partnera a synů bez podmínek. Brát je takové, jací jsou. Přece neříkám, až opravíš auto, pak Tě budu mít ráda. To s láskou vůbec nesouvisí. Pak mám vlastně i já sama v sobě větší klid, protože je беру s těma chybama.

D/4

Ráda bych se Vás zeptala, co Vás osobně nejvíce zaujalo na kurzu Škola lásky v rodině?

Tak já jsem na tu přednášku šla hlavně kvůli tomu, abych našla nějakou metodu, jak lépe uchopit vztahy s dětma, jenomže jsem tam pochopila, že je to hlavně o tom partnerském vztahu. Když jsem potom přišla domů a s manželem jsme se o tom bavili, jak řešit nějaké konfliktní situace, tak jsme zjistili, že máme zásadní neshodu. Já chci hrozně moc řešit vše po dobrém a můj manžel mě neustále přesvědčuje o tom, že bez pevné ruky to prostě nejde. Já sama jsem byla vychovávána tak, že za špatné známky jsem dostávala rukojetí od plácačky na muchy. Můj manžel měl hodně pevnou ruku od svého otce a myslím si, že se to jakoby pořád v nás nese.

Syn, když něco chce a já mu to nechci dát, tak se strašně rozčílí a válí se po zemi. Nechám ho chvilku ten vztek vybouřit, aby si to prožil. Já když jsem vzteklá, tak si také musím

zakřičet nebo něco nehezkého říct, aby se mi ulevilo. Ale když už je v té křeči moc dlouho, on vlastně volá, abych ho obejmula. Obejmu ho, on se brání, ale pak povolí a chce se chovat jako miminko. A úplně vidím, jak to hrozně potřebuje.

Hrozně moc si srovnávám svoji rodinu, když jsem byla malá. Moje máma chodila do práce vždycky ve stejnou dobu a vrátila se vždycky ve stejný čas. Táta sice dělal na směny, ale mělo to řád. Já ten řád prostě nemám. Protože manžel nepravidelně pracuje, někdy z domu, někdy je na pracovní cestě mimo Brno a ty děti tím pádem taky nemají řád. Nemají prostě žádná pravidla, ani v naší výchově žádná nejsou. U nás doma byly jasně dané pevnou rukou. Špatná známka – dostaneš, neuklidíš – dostaneš, prostě bylo jasné, že v sobotu dopoledne se uklízí a je to pravidlo, a to se neporušuje. Chodí se s odpadkami, je za to pět korun. Když ne, tak těch pět korun nedostaneš. Vidím i to, že pravidelnost rytmu toho týdne nám chybí.

Proto jsem přišla na přednášku, abych přesvědčila manžela, že tu výchovu chci dělat láskyplně. Když dám synovi na zadek, tak tvrdí, že je to málo. Když se nemůžeme ráno vypravit na čas, tak říká, že je to proto, že na děti neřvu. Já jen kroučím hlavou, že se v tak základních věcech neshodneme. Neustále nás zasahují nevyřešené problémy z minulosti. Mě zasáhlo, když se mamka rozvedla a měla to udělat hned, když cítila, že to není v pořádku. Žili jsme společně až do mých osmnácti let v tom, že se rodiče nemají rádi, vzájemně se nerespektují a jsou spolu jen kvůli nám, dětem. Pak se rozvedli, a když se teď potkají, tak se ani nepozdraví. Já s tím svým tátou nechci ty vztahy dál udržovat, protože se neshodneme na zásadních věcech. Táta celý můj život mě vychovával tak, že za každý prohřešek jsem dostávala rukojetí od plácačky na mouchy nebo proutkem. Jsme se sestrou o rok, skoro jako dvojčata. Když jedna z nás dostávala, tak ta druhá plakala za dveřmi a maminka s ní. Já vlastně nemám z čeho čerpat, jak vychovávat svoje děti. Navíc bydlíme v domě s tchyní. Jsme sice ve dvou patrech, ale babička k nám může kdykoliv přijít, otevřít dveře a začít toho svého syna znovu vychovávat. Nerespektuje, že její syn už je otec, že by o něm neměla nehezky mluvit před svými vnoučatama. Mezi ní a manželem prostě něco je. Jenže chlapi jsou takoví uzavření, neřeknou a člověk neví, co mu je. Toho je asi tolik nevyřešeného v té minulosti.

My s manželem máme na sebe málo času, jen my dva. A když ten čas máme, tak nám spolu není dobře. Za svobodna jsme se pořád objímali a měli se strašně rádi. Ale teď jsme jen otec a matka a naše děti. Už jsem mu i řekla, že bych se nedivila, kdyby od nás odešel. Uvažuji i o tom, že bych se nastěhovala zpět k mojí mamce. Ale manžel jen mlčí a nic mi na to neřekne. Pokud si to nevyříkáme každý den, tak z toho jednoho dne bude bomba,

která vybuchne. Řešit konflikt do západu slunce se mi daří s dětmi, ale s manželem určitě ne. U nás je – táta řekl tohle a máma to dělá jinak.

Takže Vaším největším problémem je partnerský vztah?

Ano, od narození mám na prvním místě děti a vlastně jsem zapoměla na mého chlapa, jakoby nebyl. Od toho se odvíjí i náš intimní život, který úplně mizí. My fungujeme jako rodiče, ne jako partneři.

A projevujete manželovi své emoce v první osobě jednotného čísla?

Bohužel, to se mi vůbec nedaří. První věc je, že pro to nemáme svůj čas, a když nějaký konflikt vznikne, tak spíš mlčím a nechám to zaniknout. Zůstává to ve mně a pak je z toho ta bomba. Myslím, že se tomu oba vyhýbáme. Neřešíme to. Ani do západu slunce, ani v dalším týdnu nebo měsíci a hromadí se to. Víme to oba. Není mi z toho dobře. Ale vůči dětem už to umím a má to efekt.

A co Vám brání chovat se tak i k manželovi?

Já už předem očekávám, že to nepřijme, že bude negativní reakce. Radši se nevyjádřím. Ani manžel mi nikdy neřekne to, co cítí. Pak je hrozně těžké, abych to dělala já.

E/5

Co Vás osobně nejvíce oslovilo na přednáškách Škola lásky v rodině?

Velmi mě oslovilo přiblížení osoby paní Prekopové, kterou jsem předtím již znala, ale její poznatky byly na přednášce přiblíženy mnohem lépe, jednoduše a srozumitelně.

A aplikujete nějaké poznatky z kurzu přímo ve Vaší rodině? A pokud ano, jak se Vám to daří?

Tak my máme teď děti ve věku pubertálním, trochu těžším a složitým. Zaujaly mě názory paní Prekopové, které přibližují, jak se s těmito dětmi bavit, jak se jich nedotýkat, jak už nechat všechno, co jsme do nich vložili, jenom uložené a vykvést. Musím říct, že je to pro mě hodně obtížné, protože jsem spíše typ, který děti rád pochová a objímá, takže je to náročné. Hodně mi pomáhá, když si připomenu, že je to normální, jak se v tomto věku chovají.

Platí u Vás doma nějaká pravidla?

Určitě, těch pravidel je u nás spousta, spíš jsou to takové nepsané zákony, které děti dodržují od začátku, co byly maličké. Třeba – když si jedno hraje s nějakou hračkou, že mu ji druhý nesebere z ruky. Máme rozdělené služby v kuchyni, což považuju za základ obsluhy domácnosti, abychom se vystřídali a byl klid. A nemuseli jsme to řešit každý den.

A nyní přejdeme k živějšímu tématu – emoce. Jak Vám jde práce s emocemi?**Na kurzu byla řeč o útoku a útěku, co Vy na to?**

Zkouším to, aplikuju to, někdy se to podaří a někdy ne.

A vybaví se Vám nějaká konfliktní situace, kterou byste třeba před kurzem řešila jinak?

Možná náš poslední konflikt s manželem, kdy ten průběh byl trošku odlišný od těch předchozích. Zamyslela jsem se nad tím, jak on se opravdu cítí a snažila se ho pochopit.

A daří se Vám problém zpracovat v tomtéž dni?

Dost jsme se o to oba snažili, protože to bylo hodně tíživé, ale slunce už bylo hodně zapadlé, hvězdy už svítily, měsíc taky, ale nakonec jsme šli spát s usmířenou věcí.

Tak to Vám gratuluji. Teď intimnější dotaz – jak náročné je pro Vás vyrovnání s rodinnými kořeny?

Myslím si, že pro mě to náročné není, protože mě rodiče dali to nejlepší, co mohli. Nevidím tam žádné zašmodrchané vztahy. Máme pěkné vztahy a nenesu žádnou bolest.

Nyní přejdeme k partnerskému vztahu. V kurzu byl kladen důraz na přednost partnerského vztahu před vztahem k dětem. Jak tomu je ve Vašem životě?

Snažíme se, snažíme a řekla bych, že občas se nám to daří a občas ne. Narazili jsme na to už ve zmiňovaném konfliktu, kdy mi manžel řekl, že má pocit, že děti mají vždycky přednost. Tak se snažím dívat se na to jeho očima od té doby a dávat mu najevo, že to tak úplně není, že kdyby on tady nebyl, tak tady není ten základní pilíř.

No, to se mi hned zalíbilo ten Váš výraz – manžel jako pilíř.

Nyní se pojd'me podívat na chyby. Dokážete si vybavit nějakou konkrétní situaci, kdy jste něco pokazila? Jak se Vám podařilo tu chybu v sobě zpracovat?

Nějak si nemůžu nic vybavit. Jsem takový Matlafousek, který určitě pokazí spoustu věcí. Když jde o drobnosti, tak se omlouvám a ráda. Když jde o zásadní věci, tak spíš čekám, až přijde ten druhý.

Závěrem by mě zajímalo, jestli Vám kurz k něčemu byl a zda měl nějaký dopad na Vaši rodinu?

Rozhodně ano. Jsem za to velice ráda, že jsem tam mohla být a myslím si, že pracovat na vztazích lidí v dnešní době je zásadní otázka. Občas nám připadá, že jsou všechny ty vztahy pokřivené a že lidé nestaví na své rodině nebo na ni nehledí. Myslím si, že cokoliv se udělá pro to, aby si lidé uvědomili, že rodina je základ a že v ní dáváme svým dětem základní vybavení do života, tak to mi přijde skvělé.

4.5 Vyhodnocení výsledků

Z rozhovorů vyplynulo, že důsledky výchovy v dětství mají silný přesah i do dospělosti respondentů. Pokud mohou čerpat z pozitivních zážitků z dětství, snaží se na ně navázat. V opačném případě nevyřešená traumata negativně ovlivňují i jejich současný život. K těmto traumatům respondenti zařadili tělesné tresty od rodičů a špatné vztahy rodičů zakončené rozvodem.

Řešení konfliktů v rodině považují všichni respondenti za klíčový úkol a všichni mají také problém se zvládnutím vlastních emocí. Převažuje u nich tendence k slovnímu útoku, případně vyhnutí se řešení problému. Zkušenosti s používáním emoční konfrontace jsou různorodé. Opakuje se názor, že se lépe daří praxe s dětmi než s partnerem. Používat emoční konfrontaci respondentům brání především převažující emoce a obava před nepřijetím partnerem. Způsobené chyby napravují respondenti nejčastěji omluvou. U vážnějších prohřešků očekávají spíše vstřícnou reakci protějšku.

Všichni respondenti hovořili o důležitosti partnerské spolupráce a zdůraznili náročnost tohoto procesu. Respondenti ocenili přínos kurzu Škola lásky v rodině k této problematice. Pro celou skupinu respondentů je velmi obtížné upřednostnit partnera před dětmi, několik z nich dokonce výslovně uvedlo, že dětem v jejich rodině patří první místo. V odpovědích

respondentů se opakuje nenaplněná potřeba společně stráveného času výhradně s partnerem. Většina respondentů je dále přesvědčena o pozitivním účinku usmíření členů rodiny v tomtéž dni a snaží se tuto zásadu uplatňovat se střídavými úspěchy. Objevil se i názor snazšího řešení konfliktu s dětmi než s partnerem. Několik respondentů pocítuje přímou souvislost mezi smířením s rodiči a vzájemnými dobrými vztahy. Z tohoto důvodu ocenili kurz Škola lásky v rodině za propagaci této filozofie.

Téměř všichni respondenti vnímají absenci řádu ve svých rodinách nebo mají problém dodržet stanovená pravidla. Zazněl i názor, že se osvědčilo zavedení pravidel již v útlém věku dětí z důvodu snazší akceptace. Většina respondentů si uvědomuje nezbytnost práce na sobě a snaží se zavádět do svých rodin to, co je na kurzu vnitřně oslovilo. Téměř všichni respondenti považují bezpodmínečnou lásku za všemu nadřazenou životní hodnotu a z tohoto důvodu oceňují přínos kurzu pro lepší komunikaci a následně i vztahy v rodině.

ZÁVĚR A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Bakalářská práce Komunikace v rodině se zabývá rodinným prostředím, které z pohledu sociální pedagogiky považuje za primární a nenahraditelné místo začátku socializačního procesu v životě člověka. Bakalářská práce nadřazuje osobní interakce mezi jednotlivými členy rodiny nad ostatní formy komunikace za pomoci nových informačních technologií jako například telefonování, chaty a propojení přes sociální sítě.

Bakalářská práce je zaměřena na preventivní program Škola lásky v rodině dle etiky PhDr. Jiřiny Prekopové, jehož smyslem je zlepšení komunikace tváří v tvář, péče o vztahy v rodině a neustálá obnova bezpodmínečné lásky jako nejvyšší lidské hodnoty. Text bakalářské práce byl zpracováván od října 2013 do března 2014. Výzkum probíhal kvalitativní metodou formou polostrukturovaných rozhovorů s účastníky kurzu a byl dále vyhodnocen podle Zakotvené teorie Strausse a Corbinové.

Z rozhovorů vyplynulo, že zpracování zážitků z dětství a usmíření s oběma rodiči významně usnadňuje zavedení principů Školy lásky v rodině do praxe. Tato filozofie je jak nezbytným předpokladem vnitřní vyrovnanosti a zralosti jedince, tak i prevencí přenosů nezpracovaných traumat do dospělosti, projevujících se hlavně nevhodnými výchovnými styly. Respondenti hodnotí jako velmi náročné dodržovat některé zásady Školy lásky v rodině. Za nejobtížnější úkoly všichni respondenti považují řešení konfliktních situací emoční konfrontací a práci na partnerských vztazích. Navzdory náročnosti programu Škola lásky v rodině respondenti jednoznačně vyzdvihli jeho přínos pro navrácení významu duchovním hodnotám v životě člověka v dnešní materiálně zaměřené době. Do odpovědí na výzkumnou otázku jak ovlivní rodinné klima zavedení principů Školy lásky do praxe respondenti subjektivně zařadili efektivnost, tělesnou blízkost s dítětem, větší důvěru a otevřenost v rodině, lepší sdílení a snahu o vcítění do druhého člověka.

Na základě těchto zkušeností lze preventivní program Škola lásky v rodině doporučit odborné i laické veřejnosti jako jednu z cest k formování osobnosti člověka a jeho celoživotního sebezvoje, tak i jako prostředek ke zlepšování rodinného prostředí a zkvalitňování lidských vztahů. Z pohledu sociální pedagogiky jsme přesvědčeni, že podpora zdravé, funkční rodiny si zaslouží prvořadé a pevné místo v oblasti primární prevence před sociálně patologickými jevy v dnešní společnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy

Giddens, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999, 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

Hendl, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

Hupková, I., Prevence drogových závislostí. In: *Metody sociálně výchovné práce*. Brno: Institut mezioborových studií, 2012, s. 77.

Kašparů, M. *Naslouchat je víc než poslouchat*. Brno: Cesta, 2013, 143 s. ISBN 978-80-7295-157-4.

Koucká, P., Prekopová, J., Šturma, J. *Výchova láskou*. Praha: Portál, 2012, 184 s. ISBN 978-80-262-007-2.

Kraus, B., Sýkora, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, 63 s.

Kraus, B., Jůzl, M., Tannenbergerová, M. *Teorie výchovy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, 92 s. ISBN 978-80-87182-04-8.

Laca, S. *Sociální pedagogika*. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, 211 s.

Laca, S. *Výchova – rodina – hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013, 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1.

Laca, S., Pasternáková, L., *Komunikácia vo svete edukácie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2012, 194 s. ISBN 978-80-87182-30-7.

Langmeier, J., Matějček, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011, 399 s. ISBN 978-80-2461-983-5.

Matějček, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989, 336 s.

Matějček, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2000, 144 s. ISBN 80-7178-494-X.

Matějček, Z. *Po dobrém, nebo po zlém?* Praha: Portál, 2000, 90 s. ISBN 80-7178-304-8.

Matějček, Z. *Prvních šest let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2005, 182 s. ISBN 978-80-247-0870-6.

Matějček, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2013, 108 s. ISBN 978-80-262-0398-8.

Matějček, Z., Dytrych, Z. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada, 1999, 144 s. ISBN 80-7169-897-0.

- Matějček, Z., Langmeier, J. *Počátky našeho duševního života*. Praha: Panorama, 1986, 365 s.
- Možný, I. *Kapitoly ze sociologie rodiny*. Brno: Rektorát UJEP, 1987, 143 s.
- Možný, I. *Moderní rodina*. Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
- Mühlpachr, P., Vavřík, M. *Sociální patologie*. Brno: IMS, 2010, 123 s.
- Mrowetz, M., Chrastilová, G., Antalová, I. *Bonding – porodní radost*. Praha: DharmaGaia, 2011, 304 s. ISBN 978-80-7436-014-5.
- Nelešovská, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005, 171 s. ISBN 80-247-0738-1.
- Petrusek, M. *Základy sociologie*. Praha: Akademie veřejné správy, 2009, 189 s. ISBN 978-80-87207-02-4.
- Plšková, A. Aplikace metod sociálně výchovné práce v poradenství, procesu terapie. In: *Metody sociálně výchovné práce*. Brno: Institut mezioborových studií, 2012, 90 s. ISBN 978-80-87182-31-4.
- Prekopová, J. *I rodiče by měli dělat chyby*. Praha: Portál, 2000, 112 s. ISBN 978-80-7367-766-4.
- Prekopová, J. *Jak být dobrým rodičem*. Praha: Grada, 2001, 84 s. ISBN 80-247-9063-7.
- Prekopová, J. *Prvorozené dítě*. Praha: Grada, 2002, 128 s. ISBN 80-247-9004-1.
- Prekopová, J. *Empatie*. Praha: Grada, 2004, 132 s. ISBN 80-247-0672-5.
- Prekopová, J. *Nese mě řeka lásky*. Brno: Cesta, 2007, 216 s. ISBN 978-80-7295-092-8.
- Prekopová, J. *Obnova lásky v rodině*. Praha: Portál, 2009, 20 s. ISBN 978-80-7367-622-3.
- Prekopová, J. *Malý tyran*. Praha: Portál, 2009, 159 s. ISBN 978-80-7367-589-9.
- Prekopová, J. *Aby láska v rodinách proudila*. Praha: Nakladatelství Monika Vadasová-Elšíková, 2012, 200 s. ISBN 978-80-904991-0-2.
- Prekopová, J. *Pevné objetí*. Praha: Portál, 2013, 200 s. ISBN 978-80-262-0531-9.
- Prekopová, J., Schweizerová CH. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha: Portál, 2003, 151 s. ISBN 80-7178-854-6.
- Průcha, J. *Dětská řeč a komunikace*. Praha: Grada, 2011, 199 s. ISBN 978-80-247-3181-0.
- Strauss, A., Corbinová, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999, 196 s. ISBN 80-85834-60-X.

Špaňhelová, I. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. Praha: Grada, 2009, 101 s. ISBN 978-80-247-2698-4.

Teusen, G., Goze-Hanel, I. *Prenatální komunikace*. Praha: Portál, 2003, 80 s. ISBN 80-7178-753-1.

Vašina, L. *Základy psychopatologie a klinické psychologie*. Brno: IMS, 2008, 70 s.

Verny, T., Kelly, J. *The secret life of the unborn child*. Glasgow: Collins, 1981.

Vymětal, J. *Průvodce úspěšnou komunikací*. Praha: Grada, 2008, 322 s. ISBN 978-80-247-2614-4.

Časopisy

Hlásek, V., Hlásková, A. Desetinásobná zkušenost s RPP. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 2013, č. 4, XIV. ročník. Brno: Sdružení pěstounských rodin.

Pospíšilová, L. Pěstounská péče na přechodnou dobu. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 2013, č. 4, XIV. ročník. Brno: Sdružení pěstounských rodin.

Přednášky

Prenatální psychologie v kontextu 21. století. Jakubíková – Prenatální komunikace. MU Brno, dne 8. 6. 2013.

Internetové zdroje

Kohoutek, R. *Současná prenatální psychologie* [online]. © 2013 [cit. 2013-09-30]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/1306/perinatalni-psychologie>.

Mrowetz, M. Bonding neboli děti chtějí být připoutány k matkám! *Sestra* [online]. 11/2009. [cit. 2013-09-30] Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/sestra/bonding-neboli-deti-chteji-byt-pripoutany-k-matkam-448169>.

Sears, W. *Bonding with Your Newborn: Bonding – What it Means. Attachment parenting International*. [online]. © 2013 [cit. 2013-09-30]. Dostupné z: <http://www.attachmentparenting.org/support/articles/artbonding.php>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1: Konceptuální schéma.....	39
Obr. č. 2: Model axiálního kódování	49

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Otázky k rozhovorům	71
--	----

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY K ROZHOVORŮM

1. Co Vás osobně nejvíce oslovilo na přednáškách Škola lásky v rodině?
2. Jaké poznatky z kurzu aplikujete ve Vaší rodině? Co se Vám daří a co je obtížné?
3. Máte v rodině stanovena nějaká základní pravidla, která všichni dodržují, příp. jaká?
4. Snažíte se po absolvování kurzu pracovat se svými emocemi, jak se to projevuje? (útok x útěk, používání 1. osoby j. č.)
5. Zkuste si vzpomenout na nějakou konfliktní situaci, kdy jste se pokusil/a a řešil/a jste ji jinak než před kurzem (příklad).
6. Zvládáte zpracování konfliktu před západem slunce?
7. Jak náročné je pro Vás vyrovnání se s rodinnými kořeny?
8. V kurzu se kladl veliký důraz na vztah partnerů před vztahem k dítěti. Jak se snažíte toto pravidlo uvést do běžného života v rodině?
9. Dokážete si vzpomenout na něco, co jste pokazil/a? Dokázala jste přiznat chybu a se situací se vyrovnat?
10. Můžete říct, zda absolvování kurzu mělo nějaký praktický dopad na rodinu a jestli se něco změnilo?